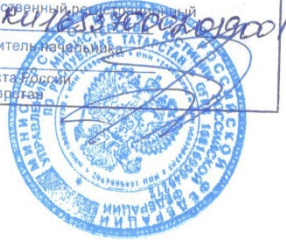

Управление
Министерства юстиции Российской Федерации
по Республике Татарстан
19.07.2018 г.
Устав зарегистрирован
Государственный реестр муниципальных образований
N 010/2018/010001
Начальник/заместитель начальника
Управления Минюста
по Республике Татарстан

Принят решением
Совета Спасского муниципального района
Республики Татарстан от 20.11.2018 № 31-3

Глава Спасского муниципального района РТ
К.А. Нугаев

УСТАВ

Спасского муниципального района Республики Татарстан

I бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1 статья. Муниципаль Район һәм аның статусы

1. «Спас муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә 2005 елның 31 гыйнварындагы «Спас муниципаль районы «Муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында»гы 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән муниципаль район статусы бирелде.

2. «Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә рәсми атамасы (алга таба - Район), кыскартылган исеме – «Спас муниципаль районы».

2 статья. Районның территориаль корылышы

1. Район территориясе составына жирлекләр керә:

Город Болгар

Трехозерское сельское поселение,

Полянское сельское поселение,

Приволжское сельское поселение,

Краснослободское сельское поселение,

Никольское сельское поселение,

Кимовское сельское поселение,

Кураловское сельское поселение,

Измерское сельское поселение,

Бураковское сельское поселение,

Ямбухтинское сельское поселение,

Аграмаковское сельское поселение,

Антоновское сельское поселение,

Среднеюрткульское сельское поселение,

Кузнечихинское сельское поселение,

Чэчэклинское сельское поселение,

Иске-Рязапское сельское поселение

2. Район чикләре 2005 елның 31 гыйнварындагы «Спас муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.

3. Район чикләре жирлекара характердагы мәсьәләләренә хәл итү өчен, шулай ук районның бөтен территориясендә күрсәтелгән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен, жирлекара эһәмияткә ия мәсьәләләренә хәл итү өчен шартлар булдыру зарурлыгын исәпкә алып билгеләнде.

4. Район чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору законнарда билгеләнгән тәртиптә, район халкының фикерен исәпкә алып, Татарстан Республикасы законы белән гамәлгә ашырыла.

3 Статья. Районның рәсми символлары

1. Район үзенең рәсми символларына ия-флаг, герб һәм гимн, ул тарихи, мәдәни һәм башка жирле горейф-гадәтләре, үзенчәлекләре чагылдыра.

2. Рәсми символларның тасвирламасы, аларны куллану тәртибе «Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы» муниципаль берәмлеге Советы тарафыннан расланган Флаг, район гербы турында Нигезләмәләр белән билгеләнә.

3. Районның рәсми символлары федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

4 Статья. Халыкның районда жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга хокукы

1. Районда жирле үзидарә Россия Федерациясе гражданны тарафыннан жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда катнашу юлы белән, турыдан-туры белдерүнең башка рәвешләре аша, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлап куелган һәм башка жирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.

2. Гражданныр жирле үзидарәне женесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфаи хәленә, дингә, инануларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына бәйсез рәвештә гамәлгә ашыру хокукына ия.

Район территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданныр жирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенәң халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

3. Районның һәр кешесе жирле үзидарә органнарына һәм районның жирле үзидарә органнарына, вазыйфаи затларына турыдан-туры мөрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, әгәр законда башкасы каралмаган булса, һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылучы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданнырның районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

5. Районның жирле үзидарә органнарына массакүләм мәгълүмат чаралары һәм башка ысул белән халыкка район һәм аның аерым территорияләре үсешенә аеруча мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр чөлтәрен үстерү, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль ташламалар турында даими рәвештә мәгълүмат биреп торалар, 2009 елның 9 февралендәге «Дәүләт органнары һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турындагы мәгълүматтан файдалану мөмкинлеген тәэмин итү хакында» 8-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жәмәгать тәртибен һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр торышын саклауның торышы турында хәбәр ителә.

6. Гражданныр, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, судта карарлар, органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының гамәлләре (гамәл кылмавы), гамәлләре (гамәл кылмавы) турында бәхәсле дип игълан итәргә хокуклы.

5 Статья. Район жирле үзидарә органнары структурасы

1. Районның жирле үзидарэ органнары структурасына район Советы, район башлыгы, район Башкарма комитеты, районның Контроль-хисап Палатасы, районның финанс-бюджет Палатасы, районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы, әлеге Устав нигезендә төзелә торган башка жирле үзидарэ органнары керә.

2. Районның жирле үзидарэ органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

6 Статья. Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1) Район бюджеты проектын төзү һәм карау, район бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, район бюджеты үтәлеше турында хисап төзү һәм раслау;

2) районның жирле салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

3) район муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү, алардан файдалану һәм алар белән эш итү.;

4) Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә жирлекләренә электр һәм газ белән тәмин итү районы чикләрендә оештыру;

5) район чикләрендә, торак пункт чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә, район чикләрендә торак пунктлардан читтә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышына муниципаль контрольне гамәлгә ашыру һәм аларга юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм Россия Федерациясе законнары нигезендә юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыру (2018 елның 30 декабреннән үз көченә керә);

6) халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм район чикләрендә жирлекләр арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру.;

7) терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук район территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренә нәтижеләрен минималләштерүдә һәм (яки) юк итүдә катнашу.;

8) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, район территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен үстерүгә, милли азчылыкның хокукларын тормышка ашыруга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптацияләнүен тәмин итүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыру.;

9) район территориясендә гадәттән тыш хәлләренә кисәтү һәм аларның нәтижеләрен бетерүдә катнашу;

10) Муниципаль милиция тарафыннан район территориясендә жәмәгать тәртибен саклауны оештыру;

11) районның хезмәт күрсәтә торган административ участогында полиция участок уполномоченный вазыйфасын биләүче хезмәткәргә эш өчен бина биру;

12) жирлекара характердагы эйләнә-тирә мохитне саклау чараларын оештыру;

13) муниципаль мәгариф оешмаларында төп гомуми белем бирү программалары буенча һәркем өчен мөмкин булган һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирүне оештыру (федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә төп гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү вәкаләтләрәннән тыш), муниципаль мәгариф оешмаларында балаларга өстәмә белем бирүне оештыру (Балаларга өстәмә белем бирүдән тыш), тәминаты гамәлгә ашырыла торган, балаларны карап тоту һәм карау, муниципаль мәгариф оешмаларында балаларны карап тоту өчен шартлар тудыру, шулай ук үз вәкаләтләре чикләрендә каникул вакытында балаларның ялын оештыруны тәмин итү чараларын гамәлгә ашыру, шул исәптән аларның тормышы һәм сәламәтлеге куркынычсызлыгын тәмин итү;

14) район территориясендә Халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыру (Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан расланган Халыкка түләүсез медицина ярдәме күрсәтү буенча дәүләт гарантияләренәң территорияль программасы нигезендә халыкны медицина ярдәме белән тәмин итүче федераль башкарма хакимият органына караган медицина оешмаларында медицина ярдәме белән тәмин ителә торган территорияләр исемлегенә кертелгән жирлекләр территорияләреннән тыш).;

15) район территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю), транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү эшчәнлеген оештыруда катнашу;

16) муниципаль районның территорияль планлаштыру схемаларын раслау, территорияне планлаштыру схемасы нигезендә эзерлэнгән документларны раслау, муниципаль район территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәмин итүнең мәгълүмати системасын алып бару, муниципаль ихтыяжлар өчен жир кишәрлекләрен резервлау һәм алу, муниципаль район чикләрендәге жир кишәрлекләрен тартып алу, территорияне планлаштыру буенча муниципаль районның территорияль схемасына нигезлэнеп эзерлэнгән документацияне раслау, муниципаль район территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәмин итүнең мәгълүмати системасын алып бару, муниципаль район чикләрендә жир кишәрлекләрен резервлау һәм алу, индивидуаль торак төзелеше объектының яки бакча йортының планлаштырылган параметрларының билгелэнгән параметрларга туры килүе һәм жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеше объекты яки бакча йортын урнаштыруның рөхсәт ителүе турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән хәбәрнамәгә жибәрү, индивидуаль торак төзелеше яки бакча йортының параметрларын төзү турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән параметрларга туры килмәү һәм (яки) индивидуаль торак төзелеше объектын яки бакча йортын жир кишәрлегендә урнаштыруга юл куймау турында хәбәрнамәләр, шәхси торак төзелеше яисә бакча йортының төзелгән яки үзгәртеп корылган объектларының тиешле авылара территорияләрдә урнашкан жир кишәрлекләрендә индивидуаль торак төзелеше объектларын яки бакча йортларын төзегәндә яки

реконструкцияләгәндә шәһәр төзелеше эшчәнлегә турындагы законнар таләпләренә туры килүе яки туры килмәве турында хәбәрнамәләр Россия Федерациясе граждан законнары нигезендә авылара территориядә урнашкан үзирекле корылманы сүтү турында Карар кабул итү, үзирекле корылманы сүтү турында Карар кабул итү, билгеләнгән таләпләр нигезендә, максатчан билгеләнеше буенча файдаланылмый яисә авылара территориядә урнашкан жир кишәрлеген тартып алу турында карар, авылара территориядә урнашкан үзирекле корылманы сүтүне гамәлгә ашыру яисә аны Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда билгеләнгән таләпләргә туры китерү турында карар;

17) муниципаль район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыру схемасын раслау, реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирү, мондый рөхсәтләрне юкка чыгару, муниципаль район территориясендә 2006 елның 13 мартындагы “Реклама турында” 38-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә үз белдегә белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен демонтажлау турында күрсәтмәләр бирү;

18) муниципаль архивны Формалаштыру һәм карап тоту, шул исәптән жирлекләрнең архив фондларын саклауны да кертеп;

19) жирлекара жирләү урыннарын карап тоту, ритуаль хезмәтләр күрсәтү;

20) район составына керүче жирлекләрне элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

21) жирлекара китапханәләр тарафыннан халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, аларның китапханә фондларының сакланышын тәмин итү һәм туплау;

22) район составына керүче жирлекләрне мәдәният оешмаларының ялын һәм хезмәт күрсәтүләрен оештыру буенча хезмәт күрсәтүләр белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;

23) район составына керүче жирлекләрдә жирле традицион халык сәнгәтен үстерү өчен шартлар тудыру;

24) район милкендә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау, файдалану һәм популярлаштыру, район территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау;

25) Район бюджеты акчалары исәбеннән район составына керүче жирлекләрнең бюджет тәмин ителеше дәрәжәсен тигезләү.;

26) территориаль саклау һәм гражданнар оборонасы, район халкын һәм территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

27) район территориясендә дэвалау-сәламәтләндрү урыннарын һәм курортларын булдыру, үстерү һәм саклауны тәмин итү, шулай ук жирле әһәмияттәге махсус сакланыла торган табигый территорияләрдән файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру.;

28) Район территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзерләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру.;

29) су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыру;

30) жирлекләрдә авыл хужалыгы житештерүен үстерү өчен шартлар тудыру, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүгә ярдәм итү, социаль юнәлешле коммерциягә карамаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм ирекле ярдәм күрсәтү (волонтерлыкка);

31) Район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, районның рәсми физкультура-сәламәтләндрү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыру.;

32) балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча жирлекарә характердагы чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру.;

33) Россия Федерациясенә су законнарында билгеләнгән чикләрдә, су объектлары милекчесенә вәкаләтләрне гамәлгә ашыру, гомуми файдаланудагы су объектларынан шәхси һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен файдалану кагыйдәләрен билгеләү, гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полсаларына ирекле үтеп керүен тәмин итү;

34) Муниципаль урман контролен тормышка ашыру;

35) район ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәмин итү, федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлеге төзү турында шартнамә төзү хокукына ачык аукцион үткөрү;

36) Район чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыру;

37) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларынан, региональ яки муниципаль әһәмияттәге автомобиль юлларынан тыш) исемнәр бирү, районның авылара территориясе чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына атамалар бирү, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслы реестрында урнаштыру;

38) район авылара территориясендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыру;

39) 2007 елның 24 июлендәге «Кадастр эшчәнлегенә турында» 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә Комплекслы кадастр эшләрне башкаруны оештыру һәм территориянең карта-планын раслау.

2.Авыл жирлекләре территорияләрендә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән жирле әһәмияткә ия мәсьәләләргә авыл жирлекләре керә:

1) район составына керүче авыл жирлекләре чикләрендә (алга таба - авыл жирлекләре), Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә Халыкны электр, жылылык һәм газ белән тәмин итүне оештыру.;

2) жылылык белән тәмин итүнең бәя зоналарында жылылык белән тәмин итүгә бердәм жылылык белән тәмин итү оешмасы тарафыннан жылылык белән тәмин итү системасының үсеше, ышанычлылыгын һәм энергетика нәтижәлеген арттыру өчен кирәкле жылылык белән тәмин итү объектларын

бакча йортының планлаштырылган параметрларының билгелэнгән параметрларга туры килүе һәм жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеше объекты яки бакча йортын урнаштыруның рөхсәт ителүе турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән хәбәрнамәгә жибәрү, индивидуаль торак төзелеше яки бакча йортының параметрларын төзү турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән параметрларга туры килмәү һәм (яки) индивидуаль торак төзелеше объекттын яки бакча йортын жир кишәрлегендә урнаштыруга юл куймау турында хәбәрнамәләр, шәхси торак төзелеше яисә бакча йортының төзелгән яки үзгәртеп корылган объектларының тиешле авылара территорияләрдә урнашкан жир кишәрлекләрендә индивидуаль торак төзелеше объектларын яки бакча йортларын төзегәндә яки реконструкцияләгәндә шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы законнар таләпләренә туры килүе яки туры килмәве турында хәбәрнамәләр Россия Федерациясә граждан законнары нигезендә авылара территориядә урнашкан үзирекле корылманы сүтү турында Карар кабул итү, үзирекле корылманы сүтү турында Карар кабул итү, билгелэнгән таләпләр нигезендә, максатчан билгеләнеше буенча файдаланылмый яисә авылара территориядә урнашкан жир кишәрлеген тартып алу турында карар, авылара территориядә урнашкан үзирекле корылманы сүтүне гамәлгә ашыру яисә аны Россия Федерациясә Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда билгелэнгән таләпләргә туры китерү турында карар;

12) территорияль саклау һәм гражданнар оборонасы, авыл жирлекләре халкын һәм территорияләрен табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

13) авыл жирлекләре территорияләрендә авария-коткару хезмәтләре һәм (яки) авария-коткару формироваһиеләрен булдыру, карап тоту һәм оештыру;

14) авыл жирлекләре территорияләрендә урнашкан су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыру;

15) авыл жирлекләре территорияләрендә дөвалау-савыктыру жирлекләрен һәм жирле әһәмияттәге курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәмин итү, шулай ук жирле әһәмияттәге махсус сакланыла торган табиғат территорияләреннән файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;

16) Россия Федерациясенә су законнары белән билгелэнгән чикләрдә су объектлары милекчесенә вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, халыкка аларны куллануны чикләү турында хәбәр итү;

17) муниципаль урман контролен тормышка ашыру;

18) жирлекләренә хезмәт күрсәтелә торган административ участокларында полиция участок уполномоченный вазыйфаларын биләүче хезмәткәрләргә эш урыны бирү;

19) “Коммерциясез оешмалар турында” 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгелэнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтү;

20) авыл жирлекләре ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәэмин итү, федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлеге төзү турында шартнамә төзү хокукына ачык аукцион үткөрү;

21) авыл жирлекләре чикләрендә коррупциягә каршы торучу чараларын гамәлгә ашыру;

22) 2007 елның 24 июнендәге «Кадастр эшчәнлегенә турында» 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жирлекләр территориясендә Комплекслы кадастр эшләрне башкаруда катнашу.

3. Районның жирле үзидарә органнары район составына керүче аерым жирлекләрнең жирле үзидарә органнары белән, район бюджетыннан тиешле жирлекләр бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар исәбенә жирле эһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен гамәлгә ашыруны тапшыру турында Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә килешүләр төзүгә хокуклы.

7 Статья. Районның жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә кагылмаган мәсьәләләрне хәл итү хокукы

1. Районның жирле үзидарә органнары хокуклы:

1) район музейлары булдыру;

2) опека һәм попечительлек эшчәнлегенә тормышка ашыруда катнашу;

3) район территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын тормышка ашыруга бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру.;

4) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм район территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм күрсәтү;

5) 2008 елның 31 декабрә аларның карамагында булган югары белем бирү муниципаль мәгариф оешмаларын гамәлгә куючы функцияләрен гамәлгә ашыру.;

6) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

7) кеше хокукларын тәэмин итүгә жәмәгать контролен һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм итүне гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү;

8) 1995 елның 24 ноябрәдәге “Россия Федерациясендә инвалидларның социаль яклау турында” 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләре төзегән оешмаларга ярдәм күрсәтү;

9) 2012 елның 20 июлендәге 125-ФЗ номерлы “Кан һәм аның компонентлары донорлыгы турында” Федераль законда каралган чараларны гамәлгә ашыру;

10) торак пунктта урнашкан нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;

11) торак пунктта урнашкан нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;

12) федераль законнар белән билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтүләр сыйфатын бәйсез бәяләүне үткәрүне оештыру өчен шартлар тудыру;

13) 2016 елның 23 июнендәге “Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында” 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;

14) инвалидлар, физик мөмкинлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итү.

2. Әгәр федераль законнар белән каралган булса, район жирле үзидарә органнары әлегә статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы (2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган), әгәр дә бу катнашу федераль законнар белән каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кермәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән аларның компетенцияләреннән төшеп калмаган башка мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы, гайре бюджетара трансфертлар бирелгән бюджетларыннан Россия Федерациясе бюджет системасының һәм кертемнәр буенча салым керемнәрен өстәмә нормативлар кертемнәре.

8 Статья. Районның жирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләрән бирү

Районның жирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләрән бирү федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

Районның жирле үзидарә органнары бирелгән дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру өчен федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә, әлегә максатларга бүлеп бирелгән матди ресурслар һәм финанс чаралары чикләрендә җаваплы.

Тапшырылган вәкаләтләрне гамәлгә ашыру дәүләт контролендә тора. Аерым дәүләт вәкаләтләрән районның жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны контрольдә тоту шартлары һәм тәртибе федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә. Район Советы, үз вәкаләтләре кысаларында, тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру өчен, район жирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан өстәмә файдалану очракларын һәм тәртибен билгеләргә хокуклы.

9 Статья. Районның муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Районның муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм Татарстан Республикасының жирле үзидарә турындагы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

10 статья. Район жирле үзидарэ органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлеге

Районның жирле үзидарэ органнары белән дәүләт хакимияте органнары арасында үзара мөнәсәбәтләр гамәлгә ашырыла:

1) районның социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда район жирле үзидарэ органнарының катнашуы;

2) районның жирле үзидарэ органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;

3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;

4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында район Советының закон чыгару инициативасы;

5) законнарда билгеләнгән башка хезмәттәшлек рәвешләре.

11 Статья. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Районда муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәр статусын билгеләү, муниципаль хезмәт узу шартларын һәм тәртибен кертәп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, Муниципаль хезмәт турында 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Кодексы, муниципаль хезмәт турында район Советы һәм районның муниципаль хокукый актлары белән расланган Нигезләмә нигезендә гамәлгә ашырыла.

II бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРЭ ХАЛКЫНЫҢ ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРЫЛУЫ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРЭНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУЫ ФОРМАЛАРЫ

12 Статья. Халыкның жирле үзидарәне тормышка ашыруда турыдан-туры катнашуы.

Район халкы жирле үзидарәне тормышка ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

1) жирле референдум;

2) район чикләрен үзгәртү һәм үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү;

3) гражданның хокукый инициативасы;

4) гавами тыңлаулар;

5) гражданның жыелышы;

6) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);

7) гражданның сораулары;

8) жирле эһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы;

9) жирле үзидарэ органнарына гражданның мөрәжәгатьләре;

10) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләр.

Статья 13. Жирле референдум

1. Жирле референдум федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә халыкның турыдан-туры жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында үткәрелә.

2. Жирле референдум районның бөтен территориясендә 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм 2004 елның 24 мартындагы «Жирле референдум турында» 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, 2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзгәртелгән исәпкә алып үткәрелә.

3. Жирле референдумда яшәү урыны район чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнаша ала. Россия Федерациясенә халыкара килешүләре нигезендә һәм законда билгеләнгән тәртиптә район территориясендә даими яшәүче чит ил гражданны Россия Федерациясе гражданны кебек үк шартларда жирле референдумда катнаша.

Россия Федерациясе гражданны яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнашалар.

4. Жирле референдумны билгеләү турындагы карар район Советы инициативасы буенча кабул ителә:

- 1) жирле референдумда катнашу хокукына ия булган гражданны;
- 2) сайлау берләшмәсе уставлары сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашуну күздә тоткан һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;
- 3) район Советы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе, алар белән бергә күрсәтелгән.

5. Гражданны, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләре инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты-элегә инициативага теләктәшлек йөзәннән имзалар жыю, алар саны район территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар саныннан биш процент тәшкит итәргә тиеш, ләкин 25тән дә ким булмаска тиеш.

6. Референдум үткәрү инициативасы район Советы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе белән берлектә район Советы карары һәм район Башкарма комитеты карары белән рәсмиләштерелә. Күрсәтелгән инициативаны күрсәтү тәртибе район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

7. Район Советы жирле референдумны район советына документлар кәргән көннән алып 30 көн эчендә билгели, алар нигезендә жирле референдум билгеләнә.

8. Референдумда тавыш бирүне үткәрү датасы билгеләнгән тавыш бирү көненә кадәр 25 көннән дә соңга калмыйча район Советы карары буенча, дәүләт хакимияте органнарына яисә жирле үзидарә органнарына билгеләнгән сайлауларда тавыш бирү көне белән йә башка билгеләнгән референдумда тавыш

бирү көне белән бергә аны озаграк вакытка (эмма 90 көннән дә артык түгел) күчерелергә мөмкин.

9. Тавыш бирү нәтижеләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар массакуләм мәгълүмат чараларында рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) яисә Спас муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге spasskiy.tatarstan.ru веб-адрес буенча урнаштырылырга тиеш.

10. Жирле референдумда кабул ителгән карар район территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфай затлары яисә районның жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.

11. Районның жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның әлеге устав белән билгеләнгән вәкаләтләренә чикләү нигезендә үтәләшен тәмин итәләр.

12. Жирле референдум үткәрү турындагы карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар гражданныр, жирле үзидарә органнары, Спас муниципаль районы прокуроры, федераль закон белән вәкаләтле дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

14 Статья. Район чикләрен үзгәртү, үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Район чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән чикләренә үзгәртүгә ризалыгын алу, районны үзгәртүгә рөхсәт алу максатларында үткәрелә.

2. Районның чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү районның бөтен территориясендә яисә аның территориясенә бер өлешендә 2003 елның 6 октябрәндә кабул ителгән 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда билгеләнгән очракларда үткәрелә.

3. Район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү район Советы тарафыннан билгеләнә һәм 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданнырның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм 2004 елның 24 мартындагы «Жирле референдум турында» 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә.

4. Район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда район халкының яки сайлау хокукына ия булган район халкының яртысыннан артыгы катнашса, үткәрелгән дип санала. Халыкның район чикләрен үзгәртүгә ризалыгы, районны үзгәртеп кору, күрсәтелгән үзгәреш өчен үзгәртеп кору тавыш бирүдә катнашкан район халкының яки районның бер өлеше халкының яртысыннан артыграгы тавыш бирсә алынган дип санала.

5. Чикләрне үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижеләре һәм кабул ителгән карарлар басма МАССАКҮЛӘМ мәгълүмат чараларында яисә рәсми урнаштыру юлы белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә), Спас муниципаль районы сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча: spasskiy.tatarstan.ru. тиеш.

15 Статъя. Гражданнарның хокукый инициативасы

1. Район халкы әлеге Устав һәм район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый инициатива белән чыгыш ясарга хокуклы.

2. Сайлау хокукына ия булган, район халкы саныннан 3 проценттан артмаган санда сайлау хокукына ия булган гражданнар төркеме хокукый инициатива белән чыгыш ясарга мөмкин.

3. Хокукый инициативаны гамәлгә ашыру максатларында район халкы хокуклы:

- яшәү (эшләү) урыны буенча гражданнар жыелышларын һәм хокукый инициатива буенча фикер алышу һәм тәкъдим итү буенча башка күмәк чаралар оештырырга һәм үткәргә;

- Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Аппаратының структур бүлекчәләре житәкчеләре катнашында киңәшмә;

- район халкына имзалар жыю һәм хокукый инициативаны алга этәргә ярдәм йөзеннән агитация алып барырга.

4. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары район халкына хокукый инициатива тормышка ашыруда ярдәм итәргә бурычлы.

5. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты район Советының ачык утырышында, район башлыгы яисә район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан, әлеге Уставта билгеләнгән компетенция нигезендә, өч ай дөвамында каралырга тиеш.

6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен бәян итү мөмкинлегә тәмин ителергә тиеш.

7. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты карау процедурасы тиешенчә район Советы Регламенты, район башлыгының, район Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау нәтижеләре буенча кабул ителгән дәлилленгән карар рәсми рәвештә аның инициатив төркеме тарафыннан кертелгән гражданнарга язма рәвештә житкерелергә тиеш.

16 Статъя. Ачык тыңлаулар, ижтимагый фикер алышулар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен район Советы, район башлыгы тарафыннан гавами тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Гавами тыңлаулар халык, район Советы яки Район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Халык яки район Советы инициативасы буенча үткәрелгән гавами тыңлаулар район Советы тарафыннан билгеләнә, ә район Башлыгы инициативасы буенча - район башлыгы.

3. Ачык тыңлауларга чыгарылырга тиеш:

1) район Уставы проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, Уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе нигезләмәләренә, әлеге Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл янадан торгызу рәвешендә үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш;

2) район бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;

3) муниципаль берәмлекне социаль-иқтисади үстерү стратегиясе проекты;

4) “Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә районны үзгәртү өчен район халкының тавыш бирү юлы белән яисә гражданныр жыеннарында чагылдырылган ризалыгын алу таләп ителә.

4. Гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, районның тиешле органы яисә вазыйфаи заты тарафыннан Муниципаль норматив хокукый акт проекты каралган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Аларны үткәрү вакытын һәм урынын күрсәтеп, гавами тыңлаулар уздыру турында карар һәм халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты массакүләм мәгълүмат чараларында басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) яисә веб-адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru. районның рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру юлы белән бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә), әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, гавами тыңлаулар үткәрелгән көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, тиеш:

6. Халык алдында тыңлаулар үткәрү турындагы карар басылып чыккан көннән алып һәм аларны уздыру көненә кадәр район халкы район башлыгына халык алдында тыңлауларга чыгарылган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән төзәтмәләр һәм муниципаль норматив хокукый акт проектына карата гавами тыңлауларга чыгарыла торган башка тәкъдимнәр жиберергә хокуклы. Район башлыгына килгән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр халык тыңлауларында катнашучылар игътибарына житкерелә.

7. Гавами тыңлаулар, гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль норматив хокукый акт проекты каралган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә. Ачык тыңлаулар белгечләренә, экспертларны,

кызыксынган затларны чакыру белән үткәрелә. Халык алдында тыңлауларда районның теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

8. Халык тыңлауларын уздыру йомгаклары буенча муниципаль норматив хокукый акт проектын гавами тыңлауларга кабул итү компетенциясенә кертелгән жирле үзидарә органнары һәм районның вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә.

9. Халык тыңлауларының нәтижәләре, кабул ителгән карарларның дәлиллек нигезләнүен дә кертәп, массакуләм мәгълүмат чараларында басылып чыгарга (халыкка игълан ителергә) яисә Спас муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрәндә spasskiy.tatarstan.ru веб-адресы буенча Спас муниципаль районының рәсми сайтында ачык тыңлаулар үткәрелгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга (игълан ителергә) тиеш.

10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе район Советы тарафыннан расланган гавами тыңлаулар турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

17 Статъя. Гражданнар жыелышы

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, район территориясендә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә органнарының вазыйфай затлары эшчәнлегә турында халыкка мәгълүмат бирү өчен гражданнар жыелышлары үткәрелергә мөмкин. Гражданнар жыелышлары микрорайоннар, торақ массивлар, кварталлар, урамнар, торақ йортлар, район торақ пунктлары буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыелышы халык, район Советы, район Башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очрақларда үткәрелә.

3. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар жыелышы район Советы яки район башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган жыелыш район Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлегә территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренәң кимендә 10 проценты булган гражданнар төркеменәң язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә жыелышны үткәрү вакыты һәм урыны, аны карап тикшерүгә чыгарыла торган мәсьәләләр исемлегә булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, әгәр жыенны үткәрү инициативасы белән әлегә гражданнар тарафыннан аларның фамилиясен, исемн, атасының исемн, туган датасын, яшәү адрасын күрсәтеп мөрәжәгать иткән булса.

Район Советы гражданнар жыенын уздыру турындагы тәкъдимне үзенәң якындагы утырышында карый.

Район Советы гражданнарның максатчанлыгы мотивлары буенча жыелышын үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданнар жыелышын үткәрү вакыты һәм урыны, фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә, массакүләм мәгълүмат чараларын, почта хәбәрләрен, һәр фатирны (ишегалдындагы) карап чыгу, игъланнар һәм башка мөмкин чаралар кулланып, жыелыш үткәрелгән көнгә кадәр жиде көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә. Гражданнар жыелышына эзерлек һәм аны үткәрүне район Башкарма комитеты тәмин итә.

7. Жыелыш эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнаша ала. Жыелышта катнашырга хокуклы гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе чикләрендә булу урыны һәм яшәү урыны буенча муниципаль сайлауларны үткәргәндә файдаланыла торган Россия Федерациясе гражданнарын теркәү учеты мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.

Гражданнар жыелышы, әгәр анда жыелышта катнашырга хокуклы гражданнар саныннан кимендә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Жыелышның карарлары жыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданнар жыелышы районның жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарә вазыйфай затларына мөрәжәгатьләр кабул итәргә, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча уздырылган гражданнар жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставы тарафыннан аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсенә вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш, алар компетенциясенә мөрәжәгатьләрдә булган мәсьәләләргә хәл итү кертелгән, язмача җавап җибәрү юлы белән.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышы вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

12. Гражданнар жыелышы нәтижеләре массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителәргә) яисә Спас муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча урнаштыру юлы белән түбәндәге адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru. Спас муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырылырга тиеш.

18 Статъя. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм барлык район халкы вәкилләренә фикерен

ачыклау очрагында үткөрелә. Район территориясе өлешендә яшәүче халык арасынан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышлары кыен булган очракларда үткөрелә.

2. Гражданнарны (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткөрү, делегатларны сайлау тәртибе әлеге Устав һәм (яки) район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Халык конференциясе (делегатлар жыелышы), район Советы, район Башлыгы инициативасы белән үткөрелә. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы белән үткөрелә торган гражданнар конференциясе шулай итеп район Советы яки район башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткөрелгән гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) район Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы), сайланган делегатларның яртысыннан артыгы булса, вәкаләтле дип санала. Конференция карарлары (делегатлар жыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, гражданнар жыелышларында уналтынчы яшыкә житкән, Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

6. Конференция нәтижәләре (делегатлар жыелышлары) массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) яисә Спас муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru. урнаштыру юлы белән тиеш.

19 Статъя. Гражданнарны сораштыру.

1. Гражданнар арасында сораштыру жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен ачыклау һәм аны исәпкә алу өчен бөтен территориядә яки район территориясенә бер өлешендә үткөрелә.

Сораштыру нәтижәләре тәкъдим итү характерына ия.

2. Гражданнардан сораштыруда сайлау хокукына ия булган район халкы катнаша ала.

3. Гражданнарны сораштыру инициативасы буенча үткөрелә:

1) Район советы яки район башлыгы-жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - район жирләренең максатчан билгеләнешен республика һәм төбәкара эһәмияттәге объектлар өчен үзгәртү турында Карар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнарны сораштыру билгеләү һәм үткөрү тәртибе район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Карар билгеләп кую турында сораштыру гражданны кабул ителә район Советы. Район Советы карарында билгеләп кую турында сораштыру гражданны билгеләнә:

- 1) сораштыру үткөрү датасы һәм вакыты;
- 2) Сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителә торган сорау формулировкасы;
- 3) сораштыру үткөрү методикасы;
- 4) сораштыру кәгазенң формасы;
- 5) сораштыруда катнашучы район халкының минималь саны.

6. Район халкына аны үткөрүгә кимендә 10 көн калганда гражданны арасында сораштыру үткөрү турында хәбәр ителә.

7. Гражданны сораштыру эзерләүгә һәм үткөрүгә бәйлә чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:

1) район бюджеты акчасы хисабына-район жирле үзидарә органнаны инициативасы буенча сораштыру уздырганда;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнаны инициативасы буенча сораштыру уздырганда.

8. Сораштыру нәтижеләре массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) яисә Спас муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru урнаштырылырга тиеш. Аны уздырганнан соң бер ай вакыт эчендә. Сораштыру нәтижеләре белән районның һәр кешесе таныша ала. Сораштыру нәтижеләре районның жирле үзидарә органнаны тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

20 Статъя. Жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр турында халык фикер алышуы

1. Муниципаль норматив хокукый актлар проектларын һәм жирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына кертү турындагы карар район Советы тарафыннан үз инициативасы буенча яисә тиешле территориядә яшәүче гражданны таләбе буенча район Советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль норматив хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча башка материаллар, аларны халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча, массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, район халкына жиберелә, халык таныша алырлык урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка игълан ителә.

3. Бер үк вакытта халык фикер алышуына мәсьәлә кертү белән бер үк вакытта район Советы фикер алышу барышында керә торган тәкъдимнәрне һәм искәртмәләрне карау буенча эшне оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, әлегә максат өчен махсус комиссия төзиләр.

4. Район Советы муниципаль норматив-хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр район Советына жиберелә.

6. Тәкъдимнәр һәм искәрмәләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләр район Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуы нәтижәләре турында халыкка бер ай вакыт эчендә хәбәр ителә.

21 Статъя. Жирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәжәгатьләре

1. Гражданнар районның жирле үзидарә органнарына шәхси һәм коллектив мөрәжәгать итәргә хокуклы.

2. Гражданнарның мөрәжәгатьләре 2006 елның 2 маендагы «Россия Федерациясе гражданнары мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 59-ФЗ номерлы Федераль закон һәм 2003 елның 12 маендагы «Татарстан Республикасында гражданнар мөрәжәгатьләре турында» 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Гражданнар мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен Жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә жаваплы.

22 Статъя. Жирле үзидарә район халкының турыдан-туры башкаруының һәм аны тормышка ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган федераль закон нигезендә жирле үзидарә халкы тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырылуның һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуының федераль формалары белән беррәттән гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә катнашырга хокуклы.

2. Район халкының жирле үзидарәне гамәлгә ашыруы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклек принципларына нигезләнә.

Жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсенә вазыйфай затлары халыкка район халкының турыдан-туры жирле үзидарәне тормышка ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне тормышка ашыруда катнашуында ярдәм итәргә бурычлы.

Бүлек III. РАЙОН СОВЕТЫ

23 Статъя. Район Советы- район жирле үзидарә вәкиллекле органы.

1. Гражданнар жыелышы нәтижәләре массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) яисә Спас муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru урнаштыру юлы белән урнаштырылырга тиеш.:

3. Район Советы вәкаләтләре срогы-5 ел.

4. Район Советы район халкына хисап тотты һәм контрольдә тотта.

5. Район Советының мөһере, район гербы сурәтләнган бланклары бар.

6. Район Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары район бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

24 Статъя. Район Советы Составы

1. Район Советы 34 депутаттан тора.

2. Район Советы составына билгеләнгән депутатлар саныннан кимендә өчтән икесен сайлау буенча хокуклы

Статъя 25. Район Советы депутатларын сайлау тәртибе.

1. Район советы составына район составына керүче жирлекләр башлыклары һәм күрсәтелгән жирлекләрнең вәкиллеке органнары депутатлары, жирлекнең вәкиллеке органнары тарафыннан, халык санына карамастан, һәр жирлектән бер вәкиллеке нормасы нигезендә, үз составыннан сайланган.

Район составына керүче бер жирлек вәкиллеге нормасы билгеләнгән санның өчтән бер өлешеннән артмаска тиеш.

2. Жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан сайланучы район Советы депутаты Яңа чакырылышның тиешле жирлеге вәкиллеке органының вәкаләтле составында беренче утырыштан бер айдан да соңга калмыйча, шул исәптән әлеге орган вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта да сайланырга тиеш.

3. Жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан район Советы депутатын сайлау яшерен тавыш бирү юлы белән башкарыла һәм күрсәтелгән орган карары белән рәсмиләштерелә.

4. Жирлек башлыгын сайлау һәм жирлекнең вәкиллеке органы депутатын өч көн эчендә район Советы депутаты итеп сайлау турындагы карар район Советына жибәрелә.

Статъя 26. Район Советы депутаты статусы.

1. Район Советы депутаты вәкаләтләре жирлек башлыгы яисә жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан район Советы депутаты итеп сайлау көненнән башлана һәм яңа чакырылыш район Советы эшли башлаганнан бирле туктатыла.

2. 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 131-ФЗ номерлы Федераль законның 35 өлешендәге 1 пункты нигезендә муниципаль район составына керүче жирлекләр башлыкларыннан һәм әлеге жирлекләрнең вәкиллеке органнары

депутатларыннан торган район Советы депутаты вәкаләтләре жирлек башлыгы вазыйфасына кергән көннән яисә шушы жирлекнең вәкиллекле органы депутаты булып сайланган көннән башлана, әлеге жирлек составына керә торган һәм яңа сайланган жирлек башлыгы вазыйфасына кергән көннән яисә әлеге жирлектән муниципаль районның вәкиллекле органы составына депутатны чираттагы сайлау турындагы карар үз көченә кергән көннән туктатыла. Депутат үз эшчәнлеген депутат статусы турында нигезләмә һәм район Советы Регламенты нигезендә гамәлгә ашыра.

3. Район Советы депутаты, әлеге Уставта билгеләнгән очраклардан тыш, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын үтәү белән бергә алып бара.

4. Район Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

5. Район Советы депутаты вәкаләтләренең срогы район Уставы белән Татарстан Республикасы Законы нигезендә билгеләнә һәм кимендә ике һәм биш елдан артык була алмый.

6. Район Советы депутатына, закон, әлеге Устав, район Советы карарлары нигезендә, үз вәкаләтләрән каршылыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

7. Район Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары, аларны үткәрү тормыш, транспорт яки социаль инфраструктура, элементә, жәяүлеләр һәм (яки) транспорт чаралары хәрәкәтенә комачаулык тудырмас, яисә гражданның торак урыннарына яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә китермәслек итеп, махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә үткәрелә. Мондый очрашулар турында Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яисә жирле үзидарә органнарына хәбәр итү таләп ителми. Шул ук вакытта район Советы депутаты хокуклы алдан хәбәр итәргә күрсәтелгән органнарга көне һәм вакыты, аларны үткәрү.

Шул ук вакытта район Советы депутаты күрсәтелгән органнар аларны үткәрү датасы һәм вакыты турында хәбәр итәргә тиеш.

8. Район башкарма комитеты сайлаучылар белән очрашулар үткәрү өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатлар белән очрашулар үткәрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

9. Район Советы депутаты белән халык алдында чара формасында сайлаучылар белән очрашулар Россия Федерациясенең жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турындагы законнары нигезендә үткәрелә.

10. Район Советы депутаты белән жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара формасында сайлаучылар белән очрашуларны оештыруга яки үткәрүгә комачаулау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка тартыла.

11. Район Советы депутаты район Советы тарафыннан раслана торган депутат этикасы кагыйдэләрен үтәргә, алар шул исәптән депутатның түбәндәге бурычларын үз эченә алырга тиеш:

1) башка жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфай затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә шәхсән яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә депутат статусыннан файдаланмаса;

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уятырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук аның абруена яисә район Советы авторитетына зыян китерерлек низаглы хәлләрдән качарга мөмкин;

3) мәнфәгатьләр конфликты килеп чыгу куркынычы булганда - район Советы депутатының шәхси кызыксынуы (турыдан – туры яки турыдан-туры) депутат вәкаләтләренә тиешле, объектив һәм гадел башкаруына тәэсир итә ала торган хәл-район Советы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә мәнфәгатьләр каршылыгы яки аның барлыкка килү мөмкинлеге турында, бу хакта аңа мәгълүм булгач, район Советы карарын үтәргә һәм әлеге конфликтны булдырмауга яки жайга салуга юнәлтелгән район Советы карарын үтәргә тиеш;

4) район Советында кабул ителгән ачык чыгыш кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлегә белән бәйле булмаган максатларда Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйле рәвештә аңа билгеле булган белешмәләрне игълан итмәскә һәм файдаланмаса;

6) депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйле рәвештә физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәтләр күрсәтү, күңел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары өчен түләү һәм башка бүләкләүләр) бүләкләүләр алмаса.

12. Үз вәкаләтләрен даими нигездә башкаручы район Советы депутаты хокукы түгел:

1) эшмәкәрлек эшчәнлегә белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнәргә, коммерция оешмасы белән идарә итүдә яки коммерциячел булмаган оешма (Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре советы идарәсендә, муниципаль берәмлекләренә башка берләшмәләрендә, сәяси партиядә катнашудан, башка ижтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларының, күчемсез милек хужалары ширкәтләренә съездында (конференциядә) яисә гомуми жылышында катнашудан тыш катнашырга, федераль законнарда каралган очрақларда һәм оешма белән идарә итүдә катнашу жирле үзидарә органы исемнән Россия Федерациясә законнары нигезендә гамәлгә ашырыла торган очрақларда;

2) укытучы, фәнни һәм башка ижат эшчәнлегеннән тыш бүтән түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шулай ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясә законнарында башкасы каралмаган булса, бары тик чит илләр,

халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар хисабына гына финанслана алмый;

3) Әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, Попечительлар яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренә составына керергә.

13. Даими нигездә вәкаләтләр башкаручы район Советы депутаты граждан, административ яки жинаять эше яки административ хокук бозу турындагы эш буенча сакчы яки вәкил (законлы вәкиллеке очрактарыннан тыш) сыйфатында катнаша алмый.

Район Советы депутатлары вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре әлегә устав белән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә.

14. Район Советы депутаты 2008 елның 25 декабрдәге «Коррупциягә каршы тору турында» 273-ФЗ номерлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрдәге «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 230-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы «Аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булуны тыю турында» 79-ФЗ номерлы «Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану»гы федераль законнарда белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәргә тиеш.

15. Коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә район Советы депутаты тарафыннан керемнәр, чыгымнар, милек һәм милек характерындагы йөкләмәләр турындагы белешмәләренә дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Законнарында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) карары буенча үткәрелә.

16. Әлегә статьяның 14 өлеше нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтижәсендә 2008 елның 25 маендагы «Коррупциягә каршы тору турында» 273-ФЗ номерлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрдәге «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 230-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы «Аерым категория затларның аерым категорияләренә счетлар (кертемнәр) ачуны, чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, акчалар һәм кыйммәтләренә саклауны тыю турында» № 79-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) район Советы депутаты, район башлыгы, Жирле үзидарәнең башка сайланулы вазыйфаи заты, жирле үзидарә органына тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле вәкил вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу турында гариза белән мөрәжәгать итә.

17. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында белешмәләр «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге жирле үзидарә органнары рәсми сайтларында веб-адрес буенча урнаштырыла: spasskiy.tatarstan.ru(яисә) муниципаль хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә массакүләм мәгълүмат чараларын бастырып чыгару өчен бирелә.

27 Статья. Район Советы депутаты белән район халкы арасында үзара мөнәсәбәтләре.

1. Район Советы депутаты район халкы, шулай ук район территориясендә урнашкан предприятие, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.

2. Район Советы депутаты авыл халкы алдында хисап тотса, аның вәкиле булып тора, район Советы эше турында даими рәвештә хәбәр итә, шулай ук халыкны кабул итә.

3. Район Советы депутаты район халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, андагы мәсьәләләренә дәрәс һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

28 Статья. Яңа сайланган район Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш район Советы беренче утырышка район Советы депутатларының билгеләнгән санынан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң 30 көн эчендә җыела. Район Советының сайлаулардан соң беренче утырышын район Советының алдагы чакырылышы район Башлыгы, ә ул булмаганда район Башкарма комитеты җитәкчесе чакыра һәм әзерли.

2. Район башлыгы сайланганчы, сайлаулардан соң беренче утырышын иң өлкән яшьтәге район Советы депутаты ачып җибәрә һәм алып бара.

29 Статья. Район Советы Компетенциясе

1. Район Советы компетенциясенә түбәндәгеләр керә:

- 1) район Уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү,
- 2) район территориясендә гомуми мәҗбүри кагыйдәләр билгеләү;
- 3) район бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;
- 4) жирле салымнары һәм җыемнары билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, салымнар һәм җыемнар турындагы Россия Федерациясе законнары нигезендә аларны түләү буенча ташламалар бирү;
- 5) районның социаль-иқтисадый үсеш стратегиясен раслау;
- 6) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлеләген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;
- 7) район чикләрен үзгәртү тәкъдим итү инициативасын;
- 8) жирле референдум билгеләү;
- 9) район башлыгын сайлау;

11) район Башлығының һәм жирле үзидарәнең башка сайланулы вазыйфай затларының, район Советы депутатларының, муниципаль хезмәткәрләренә һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә һөнәри белемнән һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру, муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыру;

12) Район Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү;

13) Район Башкарма комитетының структурасын раслау, аның хезмәткәрләренә чик санын билгеләү;

14) Район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасын биләүгә конкурс үткәрү тәртибен, конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую;

15) районның Контроль-хисап палатасы турындагы Положиение, районның финанс-бюджет палатасы турындагы Положиение һәм районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы турындагы нигезләмәне раслау.;

16) район сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую;

17) районны үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;

18) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру.;

19) Район муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм идарә итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль милек төрләре исемлеген билгеләү, аны кире кайтару район Советы килештереп яки расланганнан соң гамәлгә ашырыла.;

20) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәт күрсәтүләренә, федераль законнарда каралган очрактан тыш, эшләр башкаруга тарифларны билгеләү турында.;

21) районның муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

22) районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;

23) жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарә органнарының вазыйфай затлары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;

24) Россия Федерациясенә шәһәр төзелеше кодексы нигезендә районның территориаль планлаштыру документларын раслау.;

25) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;

26) жирлекләренә бюджет тәмин ителеше дәрәжәсен тигезләү өчен район бюджетыннан кирәкле акчалар бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү.;

27) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү.;

28) үз мәгълүмат, массакуләм мәгълүмат чараларын оештыру;

29) район Уставын һәм район Советы карарларын аңлату;

30) үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча район Советы Регламентын һәм башка карарлар кабул итү;

31) Район Советы Аппараты турында нигезләмәне раслау;

32) район башлыгын отставкага жибәрү турында Карар кабул итү;

33) билгеләнгән тәртиптә районның Контроль-хисап палатасы рәисен һәм әгъзаларын (аудиторларын) билгеләп кую.;

34) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль районнарның вәкилләклә органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлегә устав белән район Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Район Советы башлыгының, район Башкарма комитеты житәкчесенә еллык эшчәнлекләре, район Башкарма комитетының һәм район башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнарының эшчәнлегенә, шул исәптән район Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә хәл итү турындагы хисапларын тыңлый.

30 Статья. Район Советының эш тәртибе.

1. Район Советының эш тәртибе әлегә Устав һәм район Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Район Советы эшенә төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда район Советы компетенциясенә караган мәсьәләләр хәл ителә.

3. Әгәр анда район Советының сайланган депутатлары санының кимендә 50 проценты катнашса, район Советы утырышы тулы хокуклы.

4. Район Советының чираттагы утырышлары кирәк булган саен, ләкин кимендә өч айга бер тапкыр үткәрелә. Чираттан тыш утырышлар район башлыгы яки депутатлар тәркеме инициативасы буенча район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлешенә чакырыла.

5. Район Советы утырышлары район башлыгы тарафыннан чакырыла. Район Советы депутаты һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырышның - аны үткәргә бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Район Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм тавыш бирү йомгаклары күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Район Советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, район башлыгы аның белән районның һәр кешесенә таныша ала.

7. Район Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Район Советы депутаты үз хокукын тавыш бирү шәхсән. Район Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраklары әлегә Устав, район Советы Регламенты белән билгеләнә.

31 Статья. Район Советы эшчәнлеген оештыру.

1. Район Советы эшчәнлеген оештыруны район башлыгы башкара.

2. Район Советы Регламенты нигезендә, район Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм эзерләү өчен, район башлыгы һәм аның урынбасарларыннан тыш, район Советы эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча даими комиссияләр төзелә, шулай ук вакытлы комиссияләр төзелә ала.

3. Муниципаль программалар, Район Советы карарлары проектлары эзерләү, район карамагына кертелгән иң мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу өчен, район Советы каршында аны хәл итү буенча депутатлар, район Башкарма комитеты, ижтимагый берләшмәләр, оешма һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм район халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

4. Район Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка яктан тәмин итүне район Советы Аппараты башкара.

32 Статья. Район Советының контроль функцияләрен тормышка ашыру.

1. Район Советы район территориясендә район Советы тарафыннан кабул ителгән әлеге Устав положениеләренә үтәлешен, район бюджеты үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар чараларын, районның үсеш программаларын куллануны, район Башкарма комитеты һәм аның житәкчесе эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Район жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфай затлары тарафыннан закон, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар бозу фактлары ачыкланган очракта, район Советы карары белән, депутатлар арасынан район башлыгы әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлы контроль комиссияләр төзи ала.

3. Закон нигезендә, район Советы карары белән, район башлыгы район бюджеты акчаларының максатчан кулланылышын, муниципаль милекне файдалануның нәтижәлелеген, шулай ук район Башкарма комитетының финанс-хужалык эшчәнлегенә башка мәсьәләләрне тикшерү (ревизия) үткәрелергә мөмкин. Тикшерүләр (ревизияләр) үткәргүгә билгеләнгән тәртиптә бәйсез аудиторлар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре жәлеп ителә ала.

4. Район башкарма комитеты, аның житәкчесе, предприятие, учреждение, оешма, вазыйфай затлар, әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, район Советы, аның контроль комиссияләре, район Советы депутаты мөрәжәгатә буенча соратып алына торган мәгълүматны район Советы карамагына тапшырырга, ә закон, муниципаль норматив-хокукый актлар бозылган очракта, хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны жаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Район Советы, контроль функцияләрен тормышка ашырып, район Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-житештерү эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

33 Статья. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Советы вәкаләтләре вакытыннан алда түбәндәге очракларда туктатыла:

1) Совет районының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү;

2) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләрдә район Советын таркату;

3) авыл жирлегә Советы депутатларының әлегә составының законсызлыгы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә керү, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләре калмауга бәйле рәвештә дә;

4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның ижтимагый принциплары турында»гы 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә тормышка ашырыла торган районны үзгәртеп кору;

5) район чикләрен үзгәртү нәтижәсендә сайлаучылар санын 25 проценттан артыкка арттыру;

6) гражданнарның турыдан - туры белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару вакытын бозу;

2. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатлары вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.

3. Район Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, жирлекләренә вәкилләклә органнары бер ай эчендә район советы составына башка депутатларны сайларга тиеш.

34 Статья. Район Советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе.

1. Район Советының үз-үзен таркату турындагы карар район башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы белән кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында Карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә тиеш түгел:

1) район Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

2) район бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау чорында;

3) район башлыгы вакытыннан алда вәкаләтләре туктатылган очракта яңа район башлыгы сайланганчы.

3. Район Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдименә мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезли торган башка материаллар теркәлә ала.

4. Депутатлар арасынан үз-үзен таркату турындагы мәсәләне алдан карау өчен район Советы карары белән комиссия төзелә. Район Советы яки район башлыгы карары буенча район Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә ачык тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Район Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карап тикшерүнең дәвамлылыгы район Советы депутатлары һәм район халкы

тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартлары һәм нигезләүләре турында һәрьяклы һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз –үзен таркату турында карар шул турда инициатива тәкъдим ителгәннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Район Советының үз-үзен таркату турындагы карар яшерен тавыш бирү юлы белән район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесе тавышы белән кабул ителә.

7. Район Советы үз-үзен таркату турындагы тәкъдимнәрне кире каккан очракта ул турда кабат инициативаны, үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк, тәкъдим итә алмый.

35 Статья. Район Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Советы Депутатының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла очракта:

1) вафат булганда;

2) үз теләге белән эштән китү;

3) суд тарафыннан вазыйфасын башкаруга сәләтсез яисә мөмкинлекләре чикләнгән дип тану;

4) суд тарафыннан вафат булган дип яисә билгесез югалган дип тану;;

5) суд тарафыннан чыгарылган гаеплү карарының законлы көченә керүе;

6) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә китү;

7) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил дөүләтенә - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы гражданлыгы туктатылу, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы, Россия Федерациясе гражданының чит ил дөүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алу яисә анда яшәүгә рөхсәт алу яки, Россия Федерациясенә халыкара килешүендә катнашмаган, аның нигезендә, чит дөүләт гражданлыгына ия Россия Федерациясе гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;

8) район составына керүче тиешле вәкиллеке орган депутаты буларак сайлаучылар тарафыннан кире чакыртып алу;

9) вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату йә аның, жирлек башлыгы яки жирлекнең тиешле вәкиллеке органы депутаты буларак, вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә яки аны алмаштыручы альтернатив граждан хезмәтенә жибәрү турында;

11) 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә үтәмәү;

12) «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дөүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга аерым категория затларга Россия Федерациясе

территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, саклауны, акчалата чараларны һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында” 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон, белергә һәм (яки) кулланырга чит ил финанс инструментлары» Федераль законнарда билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәмәү;

13) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-7, 10 пунктларында күрсәтелгән очракларда район Советы депутаты вәкаләтләрән вакыттан алдан туктату турында карар район Советы тарафыннан кабул ителә, анда район Советы депутаты вәкаләтләрән туктату көне билгеләнә. Район Советы депутаты вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату турында карар вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән соң 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә, әгәр бу нигез район Советы утырышлары арасында барлыкка килгән булса – мондый нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча.

3. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 8 пункттында каралган очракта, район Советы депутаты вәкаләтләрә жирлекнең тиешле вәкиллекле органы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләре рәсми басылып чыккан көннән туктатыла.

4. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пункттында каралган очракта, район Советы вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган яисә жирлек башлыгы яки жирлек Советы депутаты вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

5. Тиешле жирлекнең вәкиллекле органы депутатлары арасыннан район Советы депутаты вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге орган бер ай эчендә район советы составына башка депутатны сайларга тиеш.

6. Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) район Советы депутаты вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәжәгать иткән очракта, вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн-советка әлеге гариза кергән көн.

IV бүлек. РАЙОН БАШЛЫГЫ

36 Статья. Район башлыгы-районның иң югары вазыйфаи заты

1. Район башлыгы районның иң югары вазыйфаи заты булып тора

2. Район Башлыгы район Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе вәкаләтләрән башкара.

3. Район башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы – “Татарстан Республикасы Спас муниципаль районы башлыгы”.

37 Статья. Район башлыгын сайлау тәртибе

1. Район башлыгы яңа сайланган район Советының беренче утырышында район Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана, әгәр район Советы вәкаләтләрә вакытына тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә.

Район башлыгын сайлау район Советы депутатлары тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан, шул исәптән район халкы, жәмәгать берләшмәләре, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.

2. Район Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен тавыш бирсә, район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы район башлыгы итеп сайланган дип санала.

38 Статъя. Район Башлыгы Статусы.

1. Район башлыгы даими нигездә эшли.

2. Район башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә район халкына һәм район Советына хисап тотта.

3. Район башлыгы елга бер тапкырдан да ким түгел район Советы алдында үз эшчәнлеге турында хисап тотта.

4. Район башлыгы «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булуны, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, акчалар һәм кыйммәтләрне сакларга, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану» федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәргә, вазыйфаларны үтәргә тиеш.

5. Район башлыгы хокуклы түгел:

1) эшмәкәрлек эшчәнлеге белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнәргә, коммерция оешмасы белән идарә итүдә яки коммерциячел булмаган оешма (Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре советы идарәсендә, муниципаль берәмлекләренң башка берләшмәләрендә, сәяси партиядә катнашудан, башка ижтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларының, күчемсез милек хужалары ширкәтләренәң съездында (конференциядә) яисә гомуми жыелышында катнашудан тыш) катнашырга, федераль законнарда каралган очракларда һәм оешма белән идарә итүдә катнашу жирле үзидарә органы исемнән Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашырыла торган очракларда;

3) укытучы, фәнни һәм башка ижат эшчәнлегеннән тыш бүтән түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шул ук вакытта укытучылар, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, бары тик чит илләр, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар хисабына гына финанслана алмый;

4) әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары,

Попечительлар яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренең составына керергә кирәк.

Район башлыгы граждан, яки жинаять эше яки административ хокук бозу турындагы эш буенча яклаучы яки вәкил (законлы вәкиллеке очрактарынан тыш) сыйфатында катнаша алмый.

Район башлыгына Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банктарында счетлар (кертәмләр) ачу, акча һәм кыйммәтләрне саклау, чит ил финанс инструментларын белү һәм куллану тыела.

Район башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре әлеге устав белән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә.

39 Статъя. Район Башлыгы Вәкаләтләре.

Район Башлыгы:

1) башка муниципаль берәмлекләренең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән, ышанычнамәсез, район исемненнән эш итә;

2) район Советы эшен оештыра, район Советы утырышларын чакыра һәм аларга рәислек итә;

3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә, район Советы тарафыннан кабул ителгән норматив хокукий актларга имза сала һәм халыкка житкәрә;

4) үз вәкаләтләре кысаларында район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукий актлар чыгара;

5) район Башкарма комитеты житәкчесе белән контракт төзи;

6) район Советы эшендә хәбәрдарлык һәм жәмәгәтчелек фикерен исәпкә алу буенча чаралар күрә;

7) гражданнырны кабул итүне, аларның мөрәжәгәтләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;

8) район Советы утырышларының беркетмәләрен имзалый;

9) район Советы аппараты эше белән житәкчелек итә;

10) район Советының контроль вәкаләтләрен тормышка ашыруны координацияли;

11) район бюджетын карап тотуга һәм эшчәнлеген тәмин итүгә каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;

12) Закон һәм әлеге Устав нигезендә гражданнырның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча район Советының хокукий акты кабул итүне оештыра;

13) район территориясендә гамәлдә булган федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән район жирле үзидарә органнарының тиешле дәрәжәдә үзара хезмәттәшлеген тәмин итә;

14) район исемненнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль

берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән килешүләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән хезмәттәшлек итү һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;

15) муниципаль хезмәткәрләрнең һәм районның жирле үзидарә органнары хезмәткәрләренең хезмәт хакы күләмен һәм шартларын билгели;

16) жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрне гамәлгә ашыруны тәмин итә;

17) «Россия Федерациясендә дәүләт-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында " 2015 елның 13 июлендәге № 224-ФЗ Федераль закон нигезендә муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга вәкаләтле жирле үзидарә органын билгели;

18) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль районнар башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук әлеге Устав, район Советы карарлары белән район башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

40 Статья. Район башлыгы вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату

1. Район башлыгы вәкаләтләрне вакытыннан алда туктатыла очракта:

1) вафат булганда;

2) үз теләге белән эштән китү;

3) “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага китерү;

4) “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфадан читләшүләр;

5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтсез дип тану;

6) суд тарафыннан вафат булган дип яисә билгесез югалган дип тану;

7) суд тарафыннан чыгарылган гаепләү карарының законлы көченә керүе;

8) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына читкә китү;

9) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил дәүләтенең - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы гражданлыгы туктатылу, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы, Россия Федерациясе гражданының чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алу яисә анда яшәүгә рөхсәт алу яки, Россия Федерациясенә халыкара килешүендә катнашмаган, аның нигезендә, чит дәүләт гражданлыгына ия Россия Федерациясе гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы;

10) жирлекнең тиешле вәкиллеке органы депутаты буларак сайлаучыларны чакыртып алу;

11) сәламәтлек торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән район башлыгы вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга сәләтсез карар белән;

12) “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә тормышка ашырыла торган районны үзгәртеп кору;

13) муниципаль берәмлеккә сайлаучылар санын район чикләрен үзгәртү нәтижәсендә килеп чыккан санны 25 проценттан артыкка арттыру;

14) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында ” 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәү;

15) «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрэндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрэндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, “Аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм ия булуны, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, акчалар һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында” 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану» федераль законнарда билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, вазыйфаларын үтәмәү;

2. Район башлыгы вәкаләтләре, Россия Федерациясе Президентының ышанычы югалу сәбәпле, дәвамнан алда туктатыла:

- район башлыгы, ир белән хатын һәм балигъ булмаган балалар тарафыннан “Аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачарга һәм аларга ия булырга, акчалата һәм кыйммәтләрне сакларга, чит ил финанс инструментларын белергә һәм (яки) кулланырга тыю турында” 2013 елның 7 июлендәге № 79-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән тыюны үтәмәү.

3. Район башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-10 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча, районның яңа башлыгын сайлау вәкаләтләре туктатылган көннән соң алты айдан да соңга калмыйча башкарыла.

Шул ук вакытта эгәр вәкаләтләре вакыты чыкканчы район Советы алты айдан да ким вакыт калса, район башлыгын сайлау яңа сайланган район Советының беренче утырышында гамәлгә ашырыла.

4. Район башлыгы, аңа карата район Советы тарафыннан отставкага жибәрү турында Карар кабул ителгән иде, әлеге карар рәсми басылып чыккан көннән соң 10 көн эчендә судка шикаят бирү турында гариза белән мөрәжәгать итәргә хокуклы. Суд гаризаны карарга һәм карарны гариза биргән көннән соң 10 көннән дә соңга калмыйча кабул итәргә тиеш.

5. Вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган район башлыгы Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер-министры) район башлыгы вазыйфасыннан читләшү турында хокукый акты нигезендә йә район Советының район башлыгын отставкага жибәрү турында карары нигезендә әлеге хокукый актка яисә суд тәртибендә карарга шикаят бирсә, район Советы

тарафыннан үз составыннан сайланучы район башлыгын сайлау турында Карар кабул итэргә хокуклы түгел.

41 Статъя. Район Башлыгы Урынбасары

1. Район башлыгы тәкъдиме белән район Советы тарафыннан депутатлар арасыннан район башлыгы урынбасары сайлана.

Район башлыгы урынбасары яшерен яисә ачык тавыш бирү юлы белән сайлана. Тавыш бирү ысулы турында карар район Советы тарафыннан билгеләнә.

2. Әгәр аны сайлау өчен район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, район Советы депутаты район Башлыгы урынбасары дип санала.

3. Район башлыгы урынбасары вазыйфаларны район Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлү нигезендә башкара, район башлыгы боерыкларын үти.

Район башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча аңа карата вакытлыча сак астына алу яки вазыйфасыннан читләштерелгән очракта, вакытлыча (авыруга яки отпускка бәйле рәвештә) яки үз вазыйфаларын үтәү мөмкинлеген булмаган очракта, процессуаль мәжбүр итү чараларын куллану очрагында, аның вәкаләтләрен вакытлыча район башлыгы урынбасары башкара.

4. Район башлыгы район Советына урынбасарны даими нигездә сайларга тәкъдим итэргә хокуклы.

5. Район башлыгы урынбасары вәкаләтләре элге Уставның 35 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

6. Район башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта район Башлыгы инициативасы белән кабул ителгән район Советы карары буенча яисә район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше булган депутатлар төркеме таләбе буенча вазыйфасыннан чакыртып алынырга мөмкин. Район Башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

7. Үз вәкаләтләрен даими нигездә башкаручы район башлыгы урынбасары хокуклы түгел:

1) эшмәкәрлек эшчәнлеген белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнәргә, коммерция оешмасы белән идарә итүдә яки коммерциячел булмаган оешма (Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре советы идарәсендә, муниципаль берәмлекләренң башка берләшмәләрендә, сәяси партиядә катнашудан, башка ижтимагый оешманың, торақ, торақ-төзелеш, гараж кооперативларының, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларының, күчемсез милек хужалары ширкәтләренң съездында (конференциядә) яисә гомуми жылышында катнашудан тыш) катнашырга, федераль законнарда каралган очрақларда һәм оешма белән идарә итүдә катнашу жирле үзидарә органы исеменнән Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашырыла торган очрақларда;

2) мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижәт эшчәнлегенән тыш бүтән түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шулай ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижәди эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, бары тик чит илләр, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар хисабына гына финанслана алмый;

3) Әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, Попечительлар яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренең составына керергә.

Даими нигездә вәкаләтләр башкаручы район башлыгы урынбасары Гражданлык яки жинаять эше яки административ хокук бозу турындагы эш буенча сакчы яки вәкил (законлы вәкиллеке очракларыннан тыш) сыйфатында катнаша алмый.

8. Район башлыгы урынбасары «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрдәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм ия булуны, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, акчаларны һәм кыйммәтләрне сакларга, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану» федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, вазыйфаларын үтәргә тиеш;

9. Район башлыгы урынбасары вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре әлеге устав белән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә.

V Бүлек. РАЙОННЫҢ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

42 Статья. Район башкарма комитеты - район жирле үзидарә башкарма-боеру органы.

1. Район башкарма комитеты жирле үзидарәнең башкарма-идарә итү органы булып тора.

2. Район Башкарма комитетының рәсми исеме – «Спасс муниципаль районы Башкарма комитеты», кыскартылган исеме – «Районның Башкарма комитеты».

3. Район башкарма комитеты район Советына, район Башлыгына һәм район халкына хисап тоту һәм аның контролендә тора.

4. Район башкарма комитеты район гербы сурәтләнгән бланкларга, шулай ук Башкарма комитетка Граждан хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган Россия Федерациясе гербы сурәтләнгән түгәрәк мөһерләргә ия.

5. Район Башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары район бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

43 Статъя. Район Башкарма комитеты структурасы.

1. Башкарма комитет структурасы Башкарма комитет җитәкчесе тәкъдиме буенча район Советы тарафыннан раслана.

2. Район Башкарма комитеты структурасына Башкарма комитет җитәкчесе, аның урынбасарлары, тармак (функциональ) һәм (яки) Башкарма комитетның территориаль органнары керә.

Статъя 44. Район Башкарма комитеты вәкаләтләре

1. Район башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- район бюджеты проектын (бюджет проектын һәм уртача вакытка исәпләнгән финанс планын) төзүне тәэмин итә;
- район Советы раславына кирәкле документлар һәм материаллар белән район бюджеты проектын (бюджет проектын һәм уртача сроклы финанс планын) кертә;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә бюджетара трансфертларны бүлү методикасын һәм (яки) бирү тәртибен эшли һәм раслай;

- район бюджетының үтәлешен һәм бюджет хисаплылыгын төзүне тәэмин итә, район Советы раславына район бюджеты үтәлеше турында хисап тапшыра;

- муниципаль бурыч белән идарә итүне тәэмин итә;

- район бюджетының үтәлешен оештыра;

- район икътисады һәм социаль өлкәсенә торышын характерлый торган статистик күрсәткечләрне жыюны һәм әлеге мәгълүматларны законнар белән билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыруны оештыра;

- район бюджеты акчалары исәбенән җирлекләрнең бюджет тәэмин ителеше дәрәжәсен тигезләүне тәэмин итә;

- район Советы карарлары нигезендә муниципаль бурыч алулар, муниципаль кыйммәтле кәгазьләр чыгару, кредит алу, муниципаль гарантияләр бирү юлы белән алып барыла һәм муниципаль милек сала;

- “Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында”гы 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законда каралган стратегик планлаштыру өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

2) муниципаль милек белән идарә итү, район территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- муниципаль милектәге мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын төзү, сатып алу, куллану, идарә итү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- очрактарда, билгелэнгән карар белән, район Советы карары белән, эзерли һәм килештерү (раслау) өчен кертә, муниципаль милекне алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр;

- муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс белән тәмин итә, бюджет һәм автоном учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнең үтәлешен финанс белән тәмин итә.;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән районның икътисадый һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; район территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә булышлык итә;

- муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алуны гамәлгә ашыра;

- бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнең үтәлешен финанс белән тәмин итә.;

- муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләренә хезмәт хақы күләмен һәм шартларын билгели;

- Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары нигезендә, район Советы билгеләгән тәртиптә муниципаль учреждениеләр һәм предприятиеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә тарифларны билгели һәм жайга сала;

- коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмалары тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга өстәмә тарифларны, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләренә жайга сала;

- районның административ участогында эшләү өчен полиция вәкилл вазыйфасын башкаручы хезмәткәргә бина бирә.;

- депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен махсус билгелэнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.;

3) территорияль планлаштыру, жир һәм башка табигый байлыктар, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:

- район Советының раславына районның территорияль планлаштыру документлары, районның башка шәһәр төзелеше документлары проектларын эзерли һәм кертә, аларның тормышка ашырылуын тәмин итә;

- район территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәмин итүнең мәгълүмати системаларын алып бара;

- районның муниципаль милкендәге жирләрдән рациональ файдалану һәм аларны саклауны планлаштыра һәм оештыра;

- законнарда билгелэнгән тәртиптә район территориясендәге жир кишәрлекләрен бирә һәм ал.;

- район авылара территориясендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра;

- халыкка экологик хэл турында хэбэр итэ, тиешле органнарға предприятиелэрнең, учреждениелэрнең, оешмаларның әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы гамәлләре турында хэбэр итэ;

- жирлекара әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар оештыра;

- район территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю), транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү эшчәнлеген оештыра (2019 елның 1 гыйнварыннан үз көченә керә.);

- район территориясендә дөвалау-сәламәтләндрү урыннарын һәм жирле әһәмияттәге курортларны булдыра, үстерүне һәм саклауны тәмин итэ, жирле әһәмияттәге махсус сакланыла торган табигать территорияләреннән файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыра.;

- Россия Федерациясенәң су законнары белән билгеләнгән чикләрдә, су объектлары милекчесе вәкаләтләре чикләрендә, гомуми файдаланудагы су объектларыннан шәхси һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен файдалану кагыйдәләрен, гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына ирекле үтеп керүен тәмин итүне дә кертеп, билгели;

- муниципаль урман контролен тормышка ашыра;

- район ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрнең үтәлешен тәмин итэ, федераль закон нигезендә ясалма жир участогы төзү турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткәрә.;

- «Кадастр эшчәнлегенә турында» 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә комплекслы кадастр эшләрен башкаруны оештыру һәм Территория карта-планын раслау;

- авыл жирлекләренәң генераль планнарын, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен раслый, авыл жирлекләренәң генераль планнары нигезендә территорияне планлаштыру буенча әзерләнгән документларны раслый, төзелешкә рөхсәт (Россия Федерациясә Шәһәр төзелешә кодексында, башка федераль законнарда каралган очрактардан тыш), авыл жирлекләре территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә объектларны файдалануга тапшыруга рөхсәт бирә, авыл жирлекләрен шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативларын раслый, жирләренә резервлый һәм, шул исәптән сатып алу юлы белән, авыл жирлекләре чикләрендәге жир кишәрлекләрен тартып ала, авыл жирлекләре чикләрендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра, Россия Федерациясә Шәһәр төзелешә кодексында каралган очрактарда, биналарны, корылмаларны карап чыга һәм мондый тикшерү барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирә., индивидуаль торак төзелешә яки бакча йортын (алга таба) төзү яки реконструкцияләү планлаштырыла торган хәбәрнамәдә күрсәтелгән хәбәрнамәнең туры килүе турында хәбәрнамә жиберү - планлаштырыла торган төзелеш турында хәбәрнамә индивидуаль торак төзелешә объекты яисә бакча йорты параметрларын билгеләнгән параметрларга һәм жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелешә объектын яки бакча йортын урнаштыру мөмкинлегенә, планлаштырыла торган төзелеш объектын яки бакча йорты параметрларын билгеләнгән параметрларга

туры килмәве һәм (яисә) жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеше объекты яисә бакча йорты урнаштырылуға юл куелмавы турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән хәбәрнамәләр., жирлекләр территорияләрендә урнашкан жир кишәрлекләрендә индивидуаль торак төзелеше объектларын яки бакча йортларын төзөгәндә яки үзгәртеп корганда шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы законнар таләпләренә туры килү яки туры килмәү турында хәбәрнамәләр Россия Федерациясә граждан законнары нигезендә үз белдегә белән төзелгән корылманы сүтү турында Карар кабул итү, үзирекле корылманы сүтү яки аны жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнгән капитал төзелеш объектларын реконструкцияләүнең рөхсәт ителгән иң чик параметрларына, территорияне планлаштыру документларына яисә федераль законнарда билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләргә туры китерү турында карарлар (алга таба-шулай ук - билгеләнгән таләпләргә туры китерү), максатчан билгеләнеше буенча файдаланылмый яисә Россия Федерациясә законнарын бозып файдаланыла торган жир кишәрлеген тартып алу турында карар, үзирекле корылманы сүтүне яисә аны Россия Федерациясә Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда билгеләнгән таләпләргә туры китерүне гамәлгә ашыру.

4)Төзелеш, транспорт һәм элементә өлкәсендә:

- район территориясендә торак төзелеше өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

- район чикләрендә торак пункт чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыруны тәмин итә, район чикләрендә торак пункт чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышына муниципаль контрольне гамәлгә ашыра, аларга юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин итә, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм Россия Федерациясә законнары нигезендә юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыра һәм муниципаль транспорт оешмалары булдыру яки халыкка транспорт хезмәте күрсәтүгә килешү нигезендә район чикләрендәге жирлекләр арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыруны тәмин итә;

- район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка хезмәт күрсәтүче жәмәгать транспортының маршрутларын, хәрәкәт графикларын, тукталыш урыннарын раслый яки килештерә;

- район чикләрендә торак пунктлардан читтә жәмәгать транспорты тукталышлары өчен бирелгән урыннарны төзекләндерүне тәмин итә;

- жирлекләрне элементә хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

5) торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәтләр күрсәтү, шулай ук төзекләндерү һәм авыл хужалыгы өлкәсендә:

- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра;

- район чикләрендә муниципаль торак фонды булган күп фатирлы йортларга энергетик тикшерү үткәрүне оештыра; энергияне саклау һәм энергетика

нәтижелелеген арттыру турындагы законнарда каралган башка чаралар оештыра һәм үткәрә;

- район чикләрендә авылларны электр һәм газ белән тәэмин итүне оештыра;

- “Су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу турында” гы 2011 елның 7 декаберендәге № 416-ФЗ Федераль законда каралган су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- “Жылылык белән тәэмин итү турында”гы 2010 елның 27 июлендәге 190-ФЗ номерлы Федераль законда каралган жылылык белән тәэмин итүне оештыру вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- район составына кергән жирлекләрне жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

- жирлекара китапханәләр тарафыннан халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне, аларның китапханә фондларының сакланышын тәэмин итүне һәм туплауны оештыра;

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм жирлекара жирләү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;

- муниципаль район составына кергән жирлекләрдә жирле традицион халык сәнгәтен үстерү өчен шартлар тудыра;

- муниципаль район составына кергән жирлекләрне, мәдәният оешмаларының ялын һәм хезмәт күрсәтүләрен оештыру буенча хезмәтләр белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;

- жирлекләрдә авыл хужалыгы житештерүен үстерү, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра, Кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүгә ярдәм итә, социаль юнәлешле коммерциягә карамаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм ирекле ярдәм күрсәтә (волонтерлыкка);

- район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тудыра, муниципаль районның рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чаралары үткәрүне оештыра;

- реклама конструкцияләрен урнаштыру схемаларын раслый, район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирә, мондый рөхсәтләрне юкка чыгара, район территориясендә “Реклама турында” 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә үз белдеге белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен демонтажлау турында күрсәтмәләр бирә;

- район милкендә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны, район территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) эһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны тәэмин итә;

б) Мәгариф һәм сәламәтлек саклау өлкәсендә:

- муниципаль мәгариф оешмаларында төп гомуми белем бирү программалары буенча һәркем өчен мөмкин булган һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирүне (Федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә төп гомуми белем бирү программаларын

гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү вәкаләтләрәннән тыш) оештыра, муниципаль мәгариф оешмаларында балаларга өстәмә белем бирүне (балаларга өстәмә белем бирүдән тыш, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла торган) балаларны карап тоту һәм карау, муниципаль мәгариф оешмаларында балаларны карап тоту өчен шартлар тудыра, шулай ук үз вәкаләтләре чикләрендә каникул вакытында балаларның ялын оештыруны тәмин итү чараларын, шул исәптән аларның тормышы һәм сәламәтлеге куркынычсызлыгын тәмин итү чараларын да кертеп, гамәлгә ашыра;

- муниципаль район территориясендә Халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыра (Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан расланган халкы аерым территорияләрнең халкын медик-санитар тәмин итү функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органына караган медицина оешмаларында медицина ярдәме белән тәмин ителә торган территорияләрдән тыш), гражданнарга түләүсез медицина ярдәме күрсәтү буенча дәүләт гарантияләренә территорияль программасы нигезендә, муниципаль район территориясендә халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыра.;

- жирлекара балалар һәм яшьләр белән эшләрү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

7) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрән саклау, законлылыкны тәмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә:

- район территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрән саклауны тәмин итә;

- жирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфай затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар актларына билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта шикаять бирә;

- федераль закон нигезендә муниципаль милиция тарафыннан жәмәгать тәртибен саклауны оештыруны тәмин итә;

- район чикләрендә гадәттән тыш хәлләрне кисәтүдә һәм бетерүдә катнаша;

- территорияль саклау һәм гражданнар оборонасы, район халкын һәм территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау чараларын оештыра һәм тормышка ашыруны тәмин итә; гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыруны тәмин итә;

- район территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне мобилизация эзерләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

- үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки барлыкка килү турында үз вакытында хәбәр итүне һәм хәбәр итүне тәмин итә;

- су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау буенча чараларны тормышка ашыруны тәмин итә;

- жирле референдумны эзерләү һәм үткәрүне, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру ягыннан һәм матди-техник яктан тәмин итә;

- үз вәкаләтләре чикләрендә терроризм һәм экстремизмны профилактикалау, шулай ук район территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижеләрен минимальләштерү һәм (яки) бетерү буенча чаралар күрүне тәмин итә;

- район чикләрендә коррупциягә каршы торы буенча чаралар күрә;

- район территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәданиятен ныгытуга, азчылыкның хокукларын тормышка ашыруга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптацияләнүен тәмин итүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чаралар эшли һәм тормышка ашыра;

8) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өлкәсендә:

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм тиешле дәрәжәдә кулланылуын тәмин итә;

- тиешле федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисаплар бирә;

- район Советы карарлары нигезендә үзләренә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен район жирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан өстәмә файдалануны тәмин итә;

9) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә:

- авыл жирлекләре чикләрендә Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә Халыкны электр, жылылык һәм газ белән тәмин итүне оештыра;

- жылылык белән тәмин итү өлкәсендә бердәм жылылык белән тәмин итүче оешма тарафыннан жылылык белән тәмин итү системасын үстерү, жылылык белән тәмин итү системасының ышанычлылыгын һәм энергетика нәтижелелеген арттыру өчен кирәкле жылылык белән тәмин итү объектларын төзү, реконструкцияләү һәм (яки) модернизацияләү буенча һәм аның өчен билгеләнгән «Жылылык белән тәмин итү турында» 2010 елның 27 июлендәге 190-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән вәкаләтләр кысаларында жылылык белән тәмин итү схемасында чаралар үтәлешен муниципаль контрольне гамәлгә ашыра;»;

- авыл жирлекләре торак пунктлары чикләрендә жирле эһәмияттәге юлларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итә, парковкалар (парковка урыннары) булдыруны һәм аларның эшләвен тәэмин итүне дә кертеп, авыл жирлекләре торак пунктлары чикләрендә жирле эһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышын муниципаль контрольдә тотта, шулай ук автомобиль юлларын куллану һәм Россия Федерациясе законнары нигезендә юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.;

- авыл жирлекләрендә яшәүче һәм аз керемле гражданны торак урыннары белән тәэмин итүне оештыра, муниципаль торак фондын төзүне һәм карап тотуны оештыра, торак төзелеше өчен шартлар тудыра, муниципаль торак контролен, шулай ук торак законнары нигезендә жирле үзидарә органнарының башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыра һәм авыл жирлекләре чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыруны тәэмин итә;

- үз вәкаләтләре чикләрендә терроризм һәм экстремизмны профилактикалау, шулай ук авыл жирлекләре чикләрендә терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижеләрен минимальләштерү һәм (яки) бетерү буенча чаралар күрүне тәэмин итә;

- авыл жирлекләре чикләрендә гадәттән тыш хәлләрне кисәтүдә һәм бетерүдә катнаша;

- авыл китапханәләренең китапханә фондларының сакланышын тәэмин итүне, халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыра.;

- авыл жирлекләре милкендә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкярләрен) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны, күрсәтелгән жирлекләр территорияләрендә билгеләнүче жирле (муниципаль) эһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкярләрен) саклауны тәэмин итә;

- жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыра, авыл жирлекләрендә халык сәнгать кәсепләрен саклап калу, торгызу һәм үстерүдә катнаша;

- авыл жирлекләрен территориаль планлаштыру документлары, жир биләмәләреннән файдалану һәм авыл жирлекләренең башка шәһәр төзелеше документларында төзелеш эшләре алып бару кагыйдәләре проектларын район Советы раславына кертә һәм аларны тормышка ашыруны тәэмин итә, төзелешкә рөхсәт (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында, башка федераль законнарда каралган очрактан тыш), авыл жирлекләре территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзегәндә, үзгәртеп корганда объектларны файдалануга тапшыруга рөхсәт бирә, авыл жирлекләрен шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативларын раслый, жирләрен резервлый һәм авыл жирлекләре чикләрендәге жир кишәрлекләрен ала, авыл жирлекләре чикләрендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрактарда, биналарны, корылмаларны карап чыга һәм мондый тикшерү барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирә;

- территорияль саклау һәм гражданныр оборонасы, халыкны һәм авыл жирлекләре территорияләрен табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чараларны оештыра һәм тормышка ашыруны тәмин итә;

- авыл жирлекләре территорияләрендә авария-коткару хезмәтләре һәм (яки) авария-коткару формироваһиеләре эшчәнлеген оештыруны, карап тотуны һәм оештыруны тәмин итә;

- авыл жирлекләре территорияләрендә урнашкан су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау буенча чараларны тормышка ашыруны тәмин итә;

- авыл жирлекләре территориясендә дөвалау-сәламәтләндерү урыннарын һәм курортларын булдыра, үстерүне һәм саклауны тәмин итә, жирле эһәмияттәге махсус сакланыла торган табиғат территорияләреннән файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыра;

- Россия Федерациясенен су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары милекчесенен вәкаләтләрен гамәлгә ашыра, халыкка аларны куллануны чикләү турында хәбәр итә;

- жирлекләренен хезмәт күрсәтә торган административ участкаларында полиция участка уполномоченныйлары вазыйфаларын биләүче хезмәткәрләргә биналар бирә;

- “Коммерциясез оешмалар турында” 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтүне тәмин итә;

- авыл жирлекләре ихтияжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәмин итә, федераль закон нигезендә ясалма жир участогы төзү турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткәрә.;

- авыл жирлекләре чикләрендә коррупциягә каршы көрәш чараларын гамәлгә ашыра;

- «Кадастр эшчәнлегенә турында»гы 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жирлек территориясендә Комплекслы кадастр эшләрен башкаруда катнаша;

10) башка вәкаләтләр:

- муниципаль хезмәтләр реестры һәм алып бару тәртибен билгели;

- муниципаль архив эшчәнлеген тәмин итә;

- федераль законнар нигезендә үз вәкаләтләре чикләрендә халыкара һәм тышкы икътисадый элементләрен гамәлгә ашыра;

- адресация объектларына адресларны бирә, адресларны үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл челтәре элементларына (федераль эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципальара эһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), район авылара территориясә чикләрендә планлаштыру структурасы элементлары элементларына исемнәрне бирә, мондый исемнәрне үзгәртә, юкка чыгара, Дәүләт адреслы реестрында мәғлүмат урнаштыра, үзгәртә;

-Россия Федерациясендә муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә гавами партнер булып тора һәм “Россия Федерациясендә дәүләт-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык һәм Россия Федерациясендә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында”гы 2015 елның 13 июлендәге № 224-ФЗ Федераль законның 18 статьясындагы 2 өлешендә каралган вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора;

- районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча, башка вәкаләтләрәнән тыш, закон, әлеге Устав, карарлар белән район Советы компетенциясенә район Советы, Район башлыгы яки башка жирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне башкара:

- район музейлары булдыра;

- опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнаша;

-район территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын тормышка ашыру белән бәйлә эшчәнлекне тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;

- Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм район территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;

- 2008 елның 31 декабренә аларның карамагында булган югары белем бирү муниципаль мәгариф оешмаларын гамәлгә куючы функцияләрен башкара;

- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

- кеше хокукларын тәмин итүгә жәмәгать контролен һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм итүне гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтә;

- “Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында” 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар ижтимагый оешмалары оештырган оешмаларга ярдәм күрсәтә;

- 2012 елның 20 июленән № 125-ФЗ “Кан һәм аның компонентлары донорлыгы турында” Федераль законда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

- торак пунктта урнашкан нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

- федераль законнар белән билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда, шулай ук ведомство карамагындагы оешмаларның житәкчеләре эшчәнлеген бәяләгәндә оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларын бәйсез бәяләү нәтижәләрен куллану һәм федераль законнар нигезендә оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларын бәйсез бәяләү нәтижәләре буенча ачыкланган житешсезлекләренә бетерү буенча чаралар күрүне контрольдә тоту өчен шартлар тудыра;

- «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра;

- инвалидлар, физик мөмкинлекләре чиклэнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итә.

3. Район башкарма комитеты, закон, әлеге Устав, район Советы карарлары белән район Советы, район башлыгы яки башка жирле үзидарә органнары вәкаләтләрәнән тыш, районның жирле әһәмияткә ия мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне дә башкара.

4. Район башкарма комитеты Муниципаль контрольне тормышка ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Муниципаль контроль өлкәсендә район Башкарма комитеты вәкаләтләрәнә керә:

1) Тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;

2) жирле үзидарә органнарына гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;

3) тиешле эшчәнлек өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенә вәкаләтле органнары тарафыннан раслана торган типлаштырылган административ регламентлар, региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) гамәлгә ашыруның административ регламентлары нигезендә эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасы норматив хокукый актларында билгелэнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;

4) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольнең нәтижәләгән мониторинглауны оештыру һәм уздыру, аны уздыру күрсәткечләре һәм методикасы, районда жирле үзидарәнең вәкаләтле органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла торган муниципаль контрольдән тыш, Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан раслана;

5) федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында һәм башка норматив хокукый актларында каралган вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру функцияләре район Башкарма комитеты органнарына мондый органнарның статусын билгели торган хокукый актлар нигезендә йөкләнә ала.

«Дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм шәхси эшкуарларның хокукларын яклау турында» 2008 елның 26 декабрәндәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре муниципаль контрольлекне гамәлгә ашыру, юридик затларны, шәхси эшкуарларны тикшерүне оештыру һәм үткөрү белән бәйлә мөнәсәбәтләргә карата кулланыла.

5. Район башкарма комитеты жирле әһәмияттәгә мәсьәләләренә хәл иткәндә, террорчылыкны профилактикалауда, шулай ук аның күренешләренә нәтижәләрен минимальләштерүдә һәм (яки) юк итүдә катнашу:

1) терроризмны профилактикалау, шулай ук аның күренешләренә нәтижәләрен минимальләштерү һәм (яки) бетерү өлкәсендә муниципаль программалар эшли һәм тормышка ашыра;

2) муниципаль берәмлекләрдә терроризм һәм аның ижтимагый куркынычлыгын аңлату, шулай ук гражданның терроризм идеологиясен булдыру буенча мәгълүмат-пропаганда чаралары оештыра һәм үткәрә, шул исәптән мәгълүмати материаллар, басма продукция тарату, аңлату эшләре һәм башка чаралар үткәрү юлы белән дә;

3) террорчылыкны профилактикалау, шулай ук федераль башкарма хакимият органнары һәм (яки) Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнары тарафыннан оештырыла торган аның күренешләре нәтижеләрен минимальләштерү һәм (яки) бетерү чараларында катнаша;

4) муниципаль милектәге яки жирле үзидарә органнары карамагындагы объектларның террорчылыкка каршы яклануына карата таләпләрне үтәүне тәмин итә;

5) террорчылыкны профилактикалауда катнашу, шулай ук аның күренешләре нәтижеләрен минимальләштерү һәм (яисә) бетерү мәсьәләләре буенча тәкъдимнәр жиберә;

б) терроризмны профилактикалауда катнашу, шулай ук аның күренешләрен нәтижеләрен минимальләштерү һәм (яки) бетерү буенча жирле әһәмияткә ия мәсьәләләргә хәл итү буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

45 Статъя. Район Башкарма комитеты житәкчесе.

1. Район башкарма комитетын Башкарма комитет житәкчесе житәкли.

2. Район Башкарма комитеты житәкчесе район жирле үзидарәсенә элекке вазифага контракт буенча билгеләнүче вазыйфаи заты булып тора.

3. Район Башкарма комитеты житәкчесе үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.

4. Аерым оештыру-боеру функцияләрен тормышка ашыру өчен район Башкарма комитеты житәкчесе урынбасарлары бар.

Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган, йә суд карары белән, вакытлыча сак астына яки вазифасыннан читләштерелгән очракта, процессуаль мәжбүриләү чаралары кулланылган очракта (авыруга яки отпускка бәйлә рәвештә), яисә ул үз вазыйфаларын үти алмаган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча район Башкарма комитеты житәкчесе урынбасарларының берсе, билгеләнгән бүлү нигезендә, үти.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе эшмәкәрлек, шулай ук башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә хокуклы түгел, моңа укытучылар, фәнни һәм башка ижат эшчәнлегеннән кала. Шул ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкача каралмаган булса, бары тик чит илләр, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар хисабына гына финанслана алмый. Район Башкарма комитеты житәкчесе, әгәр дә Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, Попечительләр яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган башка органнары һәм Россия Федерациясе

территориясендә эшләп килүче структур бүлекчәләре составына керергә хокуклы түгел.

6. Район Башкарма комитеты житәкчесе «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрдәгә 230-ФЗ номерлы Федераль закон, “Аерым категория затларга аерым категория затларга счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булуны тыю турында” 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә, чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачарга һәм сакларга, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яисә) алардан файдалану» Федераль законда билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш.

46 Статья. Район Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү тәртибе

1. Район Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү конкурс нигезендә үткәрелә.

Конкурс шартлары, аны үткәрү датасы, вакыты һәм урыны турында мәгълүмат, контракт проекты массакуләм мәгълүмат чараларында конкурс үткәрелгән көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга тиеш.

2. Конкурсны үткәрү өчен Конкурс комиссиясе төзелә. Конкурс комиссиясе әгъзаларының гомуми саны район Советы тарафыннан билгеләнә.

Конкурс комиссиясе әгъзаларының яртысы район Советы, ә икенче яртысы Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тарафыннан билгеләнә.

3. Зат конкурс нәтижәләре буенча конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына билгеләнә.

4. Район Башкарма комитеты житәкчесе өчен контракт шартлары район Советы тарафыннан раслана. Федераль закон яисә Татарстан Республикасы законы белән районның жирле үзидарә органнарына контрактка аерым дәүләт вәкаләтләрен тапшырган очракта, Татарстан Республикасы Законнда билгеләнгән шартлар мәжбүри рәвештә кертелә.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән Контракт район башлыгы төзелә.

47 Статья. Район Башкарма комитеты житәкчесенә вәкаләтләр срогы

1. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән Контракт район Башкарма комитеты житәкчесе вазифасына (яңа чакырылыш район Советы билгеләнгән көнгә кадәр) затны билгеләү турында Карар кабул иткән район Советының вәкаләтләре срогына, ләкин кимендә ике елга төзелә.

2. Район Советының вәкаләтләре срогы чыккач, район Башкарма комитеты житәкчесе үз вәкаләтләрен билгеләнгән тәртиптә район Башкарма комитетының яңа житәкчесе итеп билгеләнгәнче тормышка ашыруны дәвам итә.

48 Статъя. Район Башкарма комитеты житэкчесе вэкалэтлөре
Башкарма комитет житэкчесе:

1) район Башкарма комитеты эшчәнлеген бер үк төрле принципларда житэкли һәм район Башкарма комитеты үз вэкалэтлөрәнә кергән вэкалэтләрне башкарган өчен шәхси жавап тота;

2) район Советы, район Башлығы, районның башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә район башкарма комитетын тәкъдим итә;

3) район Советы каравына район бюджеты проектларын һәм аның үтәләше турында хисаплар тәкъдим итә;

4) районның социаль-икътисадый үсешә стратегиясә проектларын һәм аларның үтәләше турында хисапларны район Советы каравына тәкъдим итә;

5) район Советы раславына район Башкарма комитеты структурасы проектын кертә, район Башкарма комитетының штат расписаниесен, хезмәткәрләренә чик саны һәм хезмәткә түләү фонды тарафыннан билгеләнгән структурага туры китереп раслый;

6) район башлығы белән килешү буенча билгели һәм район Башкарма комитеты житэкчесе урынбасарларын вазыйфасыннан азат итә, алар арасында вазыйфаларны бүлә, муниципаль хезмәткәрләренә һәм район Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфаларыннан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тота, аларга карата кызыксындыру һәм дисциплинар жаваплылык чараларын куллана.;

7) расланган бюджет нигезендә үз вэкалэтлөре чикләрендә район акчалары белән эш итә;

8) район Советы карарлары нигезендә муниципаль бурыч алулар алып бару юлы белән муниципаль кыйммәтлә кәгазьләр чыгару, кредит алу, муниципаль милекне залогка тапшыру һәм муниципаль гарантияләр бирү юлы белән башкарыла;

9) район Башкарма комитеты тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән район жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вэкалэтләрән гамәлгә ашыра һәм (яисә) тәэмин итә, аларның үтәләше өчен шәхси жаваплылык тота; тиешле законнар нигезендә һәм аларны үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вэкалэтләрән гамәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

10) Район Башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән жирле әһәмияттәгә мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

11) кимендә елга бер тапкыр яки район башлығы, район Советы таләбе буенча район советына үз эшчәнлегә һәм Башкарма комитетының эшчәнлегә турында хисаплар тапшыра;

12) даими рәвештә халыкка район Башкарма комитеты эшчәнлегә турында хәбәр итә, район Башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнырны

кабул итүне оештыра, кимендә айга бер тапкыр гражданның шәхси кабул итүне гамәлгә ашыра, гражданның тәкъдимнән, гаризаларын һәм шикаятларын карый, алар буенча карарлар кабул итә;

13) дәүләт һәм башка органнарда район мәнфәгатьләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, район Башкарма комитеты исеменнән судка гариза бирә, ышанычнамәләр бирә;

14) район Советы раславына район Башкарма комитеты органнары турындагы нигезләмәләрнең проектларын тәкъдим итә;

15) район Советы билгеләгән тәртиптә район Башкарма комитеты органнары житәкчеләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә;

16) Район башлыгы тәкъдиме белән районның финанс-бюджет палатасы рәисен, районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисен билгеләп куя һәм аларның отставкасын кабул итә;

17) Район Башлыгы вакытлыча булмаган очракта (авыру яки отпускка бәйләп рәвештә), район башлыгының язма күрсәтмәсе белән, район Башлыгы вазыйфаларын башкара;

18) район Советы карарлары һәм төзелгән контракт нигезендә башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

49 Статъя. Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләргә вакытыннан алда туктатыла очракта:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага китү;

3) әлеге статъяның 2 яки 3 өлешендә контрактны өзү;

4) “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында”гы 2003 елның 6 октябрдагы 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статъясы нигезендә вазыйфадан читләшүләр;

5) суд тарафыннан вазыйфасын башкаруга сәләтсез яисә мөмкинлекләре чикләнгән дип тану;

6) суд тарафыннан вафат булган дип яисә билгесез югалган дип тану;

7) судның гаепләү карары үз көченә керү;

8) даими яшәү урынына Россия Федерациясеннән читкә китү;

9) Россия Федерациясе гражданның туктату, чит дәүләт гражданның туктату - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, аларга чит ил дәүләт гражданның сатып алырга йә аларга Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы булмаган чит ил дәүләт территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы чит ил гражданы яисә башка документ алу хокукына ия, аның нигезендә чит ил гражданы, чит ил дәүләт гражданның булган Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарә органнарына сайланьрга хокукы;

10) хәрби хезмәткә чакырылу яисә аны алмаштыручы альтернатив граждан хезмәтенә жиберү;

11) “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында”гы 2003 елның 6 октяберендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә тормышка ашырыла торган районны үзгәртеп кору;

12) район чикләрен үзгәртү нәтижәсендә район сайлаучылары санын 25 проценттан артыкка арттыру;

13) район башлыгы, район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрен башкаручы вазыйфасына керешү;

14) гражданны турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны чыгару срогын бозулар;

15) «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, “Аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны, тыю турында”гы 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәмәүне, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану» Федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәмәү.

2. Башкарма комитет житәкчесе белән Контракт якларның килешүе буенча яки гариза нигезендә суд тәртибендә өзелергә мөмкин:

1) әлеге Уставның 45 статьясындагы 5 өлешендә билгеләнгән чикләүләренә үтәмәүгә бәйле рәвештә, район Советы яки район башлыгы контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итүгә кагылышлы өлешендә, шулай ук әлеге Уставның 45 статьясындагы 5 өлешендә билгеләнгән чикләүләренә үтәмәү белән бәйле рәвештә;

2) Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) - район жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә контракт шартларын бозуга бәйле, шулай ук әлеге Уставның 45 статьясындагы 5 өлешендә билгеләнгән чикләүләренә үтәмәүгә бәйле рәвештә;

3) Районның жирле үзидарә органнары һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфаларын башкару турында карар кабул ителде.

3. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән Контракт, 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы «Коррупциягә каршы тору турында» Федераль закон, “Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында” 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил

банкларында счетлар (кертемнәр) ачарга һәм аларга ия булырга, акчалата һәм кыйммәтле эйберләрне сакларга, чит ил финанс инструментларына ия булырга һәм (яки) алардан файдаланырга тыю турында» гы 2013 елның 79-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә табышлар, чыгымнар, милек һәм милек характерындагы йөкләмәләр турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган бөлешмәләрнең дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү нәтижәсендә ачыкланган һәм Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер-министрының) гаризасы нигезендә, суд тәртибендә өзелергә мөмкин.

VI бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ, РАЙОН БАШЛЫГЫ ҺӘМ БАШКАРМА КОМИТЕТ АРАСЫНДАГЫ ҮЗАРА МӨНӘСӘБӘТЛӘР

50 Статья. Район Советы, район башлыгы һәм Башкарма комитетының үзара хезмәттәшлек нигезләре.

1. Әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне бүлешү нигезендә, район Советы, район башлыгы һәм район Башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль башкаралар.

2. Район Советы һәм район Башкарма комитеты законнарда, әлеге Уставта районның икътисади һәм социаль үсеше һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә нәтижәле идарә итү максатларында билгеләнгән формаларда хезмәттәшлек итәргә бурычлы.

3. Район Советы һәм район Башкарма комитеты кабул ителгән хокукый актларны кул куйган көннән жиде көн эчендә бер-берсенә юллайлар.

4. Район Советы, район башлыгы район Башкарма комитеты житәкчесенә район Башкарма комитетының хокукый актларын, район Башкарма комитетының башка вазыйфай затларын кабул итү, юкка чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе район Советына, район башлыгына кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән, район Советы, район башлыгы мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

6. Район башлыгы район Башкарма комитеты житәкчесенә район Советының эш планнарын һәм район Советы карарлары проектларын район Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә жибәрә.

7. Район Советы утырышларында, аның органнары утырышларында, район башлыгы үткәргән утырышларда киңәш бирү тавышы хокукы белән район Башкарма комитеты житәкчесе, аның урынбасарлары яки аларга вәкаләтле затлар катнашырга хокуклы. Район Башкарма комитетының вазыйфай затлары язма чакыру булганда район Советы утырышында катнашырга тиеш.

8. Район Башкарма комитеты житәкчесе үткәргән утырышларда район башлыгы, район Советы депутатлары катнашырга хокуклы.

51 Статья. Районның жирле үзидарэ органнары арасында бэхэслэрне хэл итү

Аларның вэкалэтлэрен гамэлгэ ашыру мәсьәлэләре буенча районның жирле үзидарэ органнары арасындагы бэхэслэр килештерү процедураларын үткәрү юлы белән йә суд тәртибендә хэл ителә.

VII бүлек. РАЙОННЫҢ БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРЭ ОРГАННАРЫ

52 Статья. Районның контроль-хисап палатасы.

1. Районның контроль-хисап палатасы даими эшләүче, тышкы муниципаль финанс контроле органы булып тора һәм район Советы тарафыннан төзелә.

2. Районның контроль-хисап палатасы рәис һәм аудиторлардан тора.

2. Оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, районның Контроль-хисап палатасы вэкалэтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләренең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, “Россия Федерациясендә жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында”гы 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы, башка федераль законнар һәм Россия Федерациясенен башка норматив хокукый актлары, район Советы тарафыннан расланган районның Контроль-хисап палатасы турында Нигезләмә, башка муниципаль норматив хокукый актларда.

Федераль законнар белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә районның Контроль-хисап палатасы эшчәнлеген һәм оештыруны хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамэлгә ашырыла.

53 Статья. Районның финанс-бюджет палатасы.

1. Районның финанс-бюджет палатасы жирле үзидарәнең даими эшләүче финанс органы булып тора:

- район бюджеты проектын төзү (- бюджет проектын тәкъдим итү);

- район бюджеты үтәлешен оештыру;

- бюджет хисаплылыгын төзү тәртибен билгеләү;;

- жирле үзидарэ органының Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм (яисә) аның нигезендә кабул ителә торган районның бюджет-хокук мөнәсәбәтлэрен жайга сала торган муниципаль норматив хокукый актларында билгеләнгән бюджет вэкалэтләре.

2. Районның финанс-бюджет палатасы жирле үзидарәнең финанс органы вэкалэтлэрен башкарганга район башкарма комитетына хисап тотачак.

3. Районның финанс-бюджет палатасы үз эшчәнлеген закон, әлегә Устав һәм район Советы раслаган финанс-бюджет палатасы турындагы Нигезләмә нигезендә башкара.

Районның финанс-бюджет палатасы рәисе район башлыгы тәкъдиме белән район Башкарма комитеты житәкчесе итеп билгеләнә.

4. Районның финанс-бюджет палатасы рәисе район жирле үзидарәсенен вазыйфай заты булып тора, районның финанс органы эшчәнлеге белән житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

5. Районның финанс-бюджет палатасының мөһере, район гербы сурәтләнган бланклары бар.

6. Районның финанс-бюджет палатасы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары район бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

54 Статъя. Районның Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы

1. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз вәкаләтләре кысаларында муниципаль милек белән, шул исәптән район милкендә булган жир кишәрлекләре, акцияләр, Хужалык жәмгыятьләренен устав капиталларында өлешләр (кертемнәр) белән идарә итүне гамәлгә ашыручы даими эшләүче жирле үзидарә органы булып тора.

Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә районның муниципаль милке реестрын алып бара.

Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз вәкаләтләрен башкарганда район башкарма комитетына хисап тотта.

2. Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз эшчәнлеген закон, әлеге Устав һәм район Советы тарафыннан расланган милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы турындагы Нигезләмә нигезендә башкара.

3. Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе район башлыгы тәкъдиме белән район Башкарма комитеты житәкчесе итеп билгеләнә.

4. Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе район жирле үзидарәсенен вазыйфай заты булып тора, милек һәм жир мөнәсәбәтләре идарәсе эшчәнлегенә житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

5. Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасының мөһере, район гербы сурәтләнган бланклары бар.

6. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары район бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

VIII бүлек. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

55 Статъя. Район сайлау комиссиясе

1. Район сайлау комиссиясе муниципаль сайлаулар, жирле референдум, район Советы депутатын, район башлыгын чакыртып алу, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүләр эзерләүне һәм үткәрүне оештыра.

2. Районның сайлау комиссиясе жирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.

3. Район сайлау комиссиясе, 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»гы 67-ФЗ номерлы Федераль Законда, Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә, район Советы тарафыннан төзелә.

Районның сайлау комиссиясе тәкъдимнәр нигезендә төзелә: Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасында, Татарстан Республикасы Дәүләт Советында депутат мандатларын бүлүгә кертелгән кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр; Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә депутат мандатлары тапшырылган кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр; район Советында депутат мандатларын бүлүгә кертелгән кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сайлау берләшмәләре.; сайлаучыларның яшәү, эш, хезмәт итү, уку урыннары буенча жылышылары; элеккеге составтагы район сайлау комиссиясе; Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе.

4. Район Советы, кәргән тәкъдимнәр нигезендә, район сайлау комиссиясе әгъзаларының гомуми саныннан яртысын билгеләргә тиеш:

1) Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасында депутат мандатларын бүлүгә кертелгән кандидатларның федераль исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр;

2) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында депутат мандатларын бүлүгә кертелгән кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр, шулай ук Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә депутат мандатлары тапшырылган кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр;

3) район Советына депутат мандатларын бүлүгә кертелгән кандидатлар исемлеген күрсәткән сайлау берләшмәләре.

3. Район Советы Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә кәргән тәкъдимнәре нигезендә район сайлау комиссиясе әгъзаларының гомуми саныннан яртысын билгеләргә тиеш.

4. Район сайлау комиссиясенә вәкаләтләре срогы биш ел тәшкил итә.

5. Районның сайлау комиссиясе хәлиткәч тавыш хокукы булган әгъзаларның санында (6, 8 яки 10 билгеләргә) формалаша.

6. Район сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәмин итү район бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юлда карала.

7. Район сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлегенә тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән жайга салына. Район Советы мөрәжәгатенә нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча район сайлау комиссиясенә вәкаләтләре территорияль сайлау комиссиясенә йөкләнә ала.

IX бүлек. РАЙОННЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАН-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

56 Статья. Юридик зат хокукларына ия булган район жирле үзидарэ органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә район Советы һәм район Башкарма комитеты, районның финанс-бюджет Палатасы, районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы юридик затка хокук бирә.

2. Район Советы карары белән районның Контроль-хисап палатасына, башка муниципаль органнарға, шулай ук район Башкарма комитеты структурасы нигезендә аның аерым органнарына юридик зат хокуклары бирелергә мөмкин.

57 Статья. Районның жирле үзидарэ органнары юридик затлар буларак

1. Район исеменнән милек һәм башка хокук, вазифалар сатып алырга һәм тормышка ашырырга, судта район Башкарма комитеты житәкчесе ышанычнамәдән башка чыгыш ясый ала.

2. Район башлығы милек һәм башка хокукларны һәм вазифаларны сатып ала һәм тормышка ашыра, район Советы, район башлығы, депутатлар эшчәнлеген тәмин итүгә, шулай ук район Советына беркетелгән муниципаль милек белән эш итүгә юнәлдерелгән район бюджеты акчаларын ышанычнамәсеннән башка, судта чыгыш ясый.

3. Юридик зат хокуклары бирелгән жирле үзидарэ органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

58 Статья. Районның жирле үзидарэ органнарын финанслау

1. Районның жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген финанс белән тәмин итү район бюджетының үз керемнәре хисабына башкарыла.

2. Законда, әлеге Уставта, район Советы карарларында каралган очракларда, районның жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары район бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

X бүлек. РАЙОН БАШЛЫГЫНЫҢ ҺӘМ РАЙОННЫҢ МУНИЦИПАЛЬ ВАЗЫЙФАЛАРЫН БИЛӘҮЧЕ БАШКА ЗАТЛАРНЫҢ СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘРЕ.

59 Статья. Район башлығы һәм аның урынбасарлары, район Советы депутатлары, даими нигездә эшләүче башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

Район башлығына һәм аның урынбасарларына, даими нигездә эшләүче район Советы депутатларына, башка вазыйфаи затларга бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкилләкә органы депутаты, жирле үзидарәнә сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге

15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм район Советы карарлары белән билгеләнә.

60 Статья. Район башлыгы, район Советы депутатлары кагылгысызлыгы гарантияләре

1. Район Советы депутатларының, шул исәптән район башлыгы, аларны жинаять яки административ җаваплылыкка тартканда, кулга алынганда, тентүдә, сорау алганда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан кулланыла торган элемент чараларын язганда федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә район Советы депутаты да жинаять яки административ җаваплылыкка тартылырга тиеш түгел, әйтелгән фикер, тавыш биргәндә чагылдырылган позиция һәм район башлыгы статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре срогы чыкканнан соң да. Әлеге Нигезләмә Район Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллау, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозуларга юл куелган очракларга кагылмый.

XI бүлек. РАЙОН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛИЛЫГЫ

61 Статья. Район җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Районның җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары федераль законнар нигезендә район халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җаваплы.

62 Статья. Район Советы депутатларының район халкы алдында җаваплылыгы.

1. Район Советы депутатларының, шул исәптән район башлыгының, район халкы алдында җаваплылыгы, тиешле депутат итеп сайланган район халкының ышанычын югалту нәтижәсендә килеп чыга.

2. Ышанычларын югалткан район Советы депутаты, шул исәптән район башлыгы, җирлекнең вәкиллекле органы депутаты буларак, федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

63 Статья. Район җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдында җаваплылыгы

Федераль закон нигезендә район Советы, район башлыгы, район Башкарма комитеты җитәкчесенә дәүләт алдындагы җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав бозылган, шулай ук район җирле үзидарә органнарына

тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләренә тиешенчә башкарылмаган очракта, тиешле суд карары нигезендә гамәлгә ашырыла.

64 Статъя. Район җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Район җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

65 Статъя. Ышаныч югалуга бәйле рәвештә, затларны, муниципаль вазыйфаларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү).

1. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфа биләүче зат, ышаныч югалуга бәйле рәвештә, эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:

1) зат тарафыннан читләтеп үткән мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар күрү;

2) затның үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренә) һәм балигь булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирмәве яки белә торып дәрәс булмаган яисә тулы булмаган белешмәләр бирмәве;

3) затның коммерция оешмасы идарәсе органы эшчәнлегендә түләүле нигездә, федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш, катнашуы;

4) эшмәкәрлек эшчәнлеген гамәлгә ашыру.;

5) Россия Федерациясенә халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында каралмаган булса, идарә органнары, Попечительләр яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләренә составына керүләре.

2. муниципаль вазыйфа биләүче, аның мәнфәгатьләр конфликттында шәхси кызыксынуы барлыкка килү турында мәгълүм булган зат муниципаль вазыйфа биләүче зат тарафыннан мәнфәгатьләр конфликттын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар күрү очрагында ышаныч югалуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (азат ителергә) тиеш.

ХII бүлек. РАЙОННЫҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

66 Статъя. Районның муниципаль хокукый актлары системасы

1. Районның муниципаль хокукый актлары системасына керә:

1) Район Уставы;

2) җирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;

3) район Советының норматив һәм башка хокукый актлары;

4) әлеге Уставта каралган район башлығының, район Башкарма комитетының, башка органнарның һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының хокукый актлары.

2. Район Уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында иң югары юридик көч актлары булып тора, туры хәрәкәткә ия һәм районның бөтен территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль хокукый актлар әлеге Уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар районның бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен гражданның, оешмаларның житәкчеләре, дәүләт хакимияте органнарының вазыйфаи затлары һәм жирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплы.

4. Муниципаль хокукый актлар тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән йә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәргән очракта, юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлләре туктатылырга мөмкин - муниципаль хокукый акт гамәлен юкка чыгарган яисә туктаткан вакытка үз вәкаләтләренә тиешле муниципаль хокукый акт кабул итү (бастырып чыгару) кертелгән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан; ә жирле үзидарә органнарының федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруын җайга салучы өлешендә - Россия Федерациясә дәүләт хакимиятенәң вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенәң вәкаләтле органы).

5. Норматив характердагы муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан эшқуарлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясә Президенты каршындагы Вәкаләтле Вәкилнең Эшқуарлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясә законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәсә алынган очракта, кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында жирле үзидарәнең башкарма-боеру органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясә Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирле үзидарәнең вәкиллеке органнарына алар карар кабул иткән көннән өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

67 Статья. Гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү турыдан-туры район халкы тарафыннан гражданнарның жирле референдумда чагылдырылган ихтыяр белдерү юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Әгәр район халкын турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый акт кабул итү таләп ителә икән, күрсәтелгән актны кабул итү компетенциясенә кергән район жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнен вазыйфаи заты референдумда кабул ителгән карар үз көченә кергән көннән соң 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.

3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актны чыгару вакытын бозу район башлығын чакыртып алу, район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яисә район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

68 Статъя. Район жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Аларга йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү йөзеннән район жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:

- 1) Район Советы-район Советы карарлары;
- 2) район башлығы-район башлығы карарлары һәм боерыклары;
- 3) район Башкарма комитеты житәкчесе - район Башкарма комитеты карарлары һәм боерыклары.

2. Районның башка вазыйфаи затлары әлеге Устав, аларның статусын билгели торган башка муниципаль хокукый актларда билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

69 Статъя. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары район башлығы, район Советы депутатлары, район Башкарма комитеты житәкчесе, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициативалы төркемнәре, шулай ук районның Контроль-хисап Палатасы, районның финанс-бюджет Палатасы, районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы тарафыннан аларны алып бару мәсьәләләре буенча кертелә ала.

2. Спас районы прокуроры һәм югары дәрәжәдәге прокурорлар үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында билгеләнгәндә, гамәлдәге муниципаль норматив хокукый актларны камилләштерү зарурилыгы белән Спас муниципаль районының муниципаль норматив хокукый актларын үзгәртү, өстәмә, юкка чыгару яки кабул итү турында тәкъдимнәр кертергә хокуклы.

3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документлар исемлеге һәм формасы тиешенчә район Советы Регламенты, район башлығы, район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан билгеләнә.

70 Статъя. Район Советының хокукый актлары

1. Район Советы үз компетенциясенә караган мәсьәләләр буенча федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Устав, аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча район территориясендә үтәү мәжбүри булган кагыйдәләрне, район башлыгын отставкага жибөрү турында карар, район Советы Регламенты, район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар, шулай ук аның компетенциясенә караган федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав буенча карарлар кабул итә.

2. Район Советы карарлары, законнар белән билгеләнгән очрактан тыш, район Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

3. Жирле салымнарны һәм җыямнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгаруны, район бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан карарлар район Советы каравына бары тик район Башкарма комитеты җитәкчесе инициативасы буенча яки аның бәяләмәсе булганда гына кертелергә мөмкин. Күрсәтелгән бәяләмә район Советына, карар проектын район башкарма комитетына тапшырганнан соң, утыз көн эчендә тапшырыла.

Район башлыгы тавышы, район Советы депутаты буларак, район Советы карарларын кабул иткәндә иһәпкә алына.

4. Район Советы карарлары район башлыгы тарафыннан кабул ителгән көннән өч көн эчендә имзалана һәм алар әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка игълан ителә.

71 Статъя. Район башлыгының хокукый актлары

Район башлыгы законнар, әлеге Устав, район Советы карарлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре, шулай ук аның компетенциясенә әлеге Устав һәм "Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, башка федераль законнар буенча хокукый актлар чыгара

72 Статъя. Район Башкарма комитеты җитәкчесенә хокукый актлары.

Район Башкарма комитеты җитәкчесе федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, район Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә җирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм район җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча район Башкарма комитеты карарларын, шулай ук район Башкарма комитетының район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләрен чыгара.

73 Статъя. Бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм муниципаль хокукый актларны үз көченә керү тәртибе

1. Район Советы карарлары район башлыгы кул куйган көннән үз көченә керә, әгәр дә башкасы билгеләнмәгән булса.

Салымнар һәм җыемнар турында район Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Район Советының район Уставын кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарлары Федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Район башлыгының, район Башкарма комитеты җитәкчесенең, җирле үзидарәнең башка вазыйфай затларының хокукый актлары, әгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, кул куйган көннән үз көченә керә.

3. Гамәлгә куючысы муниципаль берәмлек булган оешмаларның хокукый статусын билгеләүче муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр массакүләм мәгълүмат чараларында: «Новая жизнь» район газетасы («Яңа тормыш») рәсми басылып чыкканнан соң үз көченә керә яисә Спас муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча: spasskiy.tatarstan.ru урнаштыру юлы белән үз көченә керә.

Аның «Новая жизнь» («Яңа тормыш») газетасындагы беренче басмасы муниципаль хокукый актны яки җирле үзидарә органнары арасында төзелгән Килешүне рәсми бастырып чыгару дип санала.

Муниципаль хокукый актларны һәм килешүләрне рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) өчен җирле үзидарә органнары шулай ук челтәр басмасын кулланырга хокуклы. Муниципаль хокукый актның тулы текст рәсми челтәр басмасында басылып чыккан очракта (урнаштырылган), аның күләмле график һәм таблица кушымталары басма матбугатта китерелмәскә мөмкин.

Җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган муниципаль хокукый актларны, килешүләрне бастырып чыгару (халыкка җиткерү) тәртибе әлеге устав белән билгеләнә һәм, федераль закон белән таратылышы чикләнгән бөлешмәләр булган муниципаль хокукый актлардан яисә аларның аерым нигезләмәләреннән тыш, алар белән танышу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.

4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: исеме, имзасы датасы (район Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен, шулай ук аны кабул итү датасы), теркәү номеры, хокукый актка кул куйган вазыйфай затның исеме.

5. Район Советының район бюджеты турында, аның үтәлеше турында отчет, җирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында карарлары, район Советы, район башлыгы, район Башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан яисә аларның федераль закон белән таралуы Чикләнгән аерым нигезләмәләреннән тыш, рәсми рәвештә басылып чыгарга (игълан ителергә) тиеш. .

6. Шулай ук җирле референдум билгеләү турында, районны үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләсе буенча норматив булмаган хокукый актлар, район башлыгын һәм аның урынбасарларын сайлау, район Башкарма комитеты

житәкчесен һәм аның урынбасарларын билгеләп кую һәм закон нигезендә башка актлар мәжбүри рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

7. Законнар яки әлеге Устав нигезендә бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар чыгарган үз органнарының яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затларының карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) мөмкин.

8. Бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә.

9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) аша гамәлгә ашырыла:

- хокукый акт текстын район “Новая жизнь” ("Яңа тормыш") газетасында яки район территориясендә тарата торган башка массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару. Хокукый акт тексты бастырып чыгарганда бүтән массакуләм мәгълүмат чараларда әле басманың рәсми рәвештә басылып чыга торган турындагы билге булырга тиеш;

-хокукый акт текстын яки хокукый акт проектын Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча урнаштыру: spasskiy.tatarstan.ru.

- хокукый акт текстын махсус мәгълүмати стендларда районның торак пунктлары территориясендә урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары район Советы тарафыннан раслана һәм район халкының муниципаль хокукый акты тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.

- Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында хокукый акт текстын урнаштыру (pravo.tatarstan.ru).

10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) массакуләм мәгълүмат чарасының чыгу датасы күрсәтелергә тиеш.

11. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән карарларның хокукый актлары рәвешендә рәсмиләштерелгән Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

ХІІІ бүлек. РАЙОННЫҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

74 Статъя. Районның икътисади нигезе

Районның икътисади нигезен районның муниципаль милкендәге мөлкәт, район бюджеты акчалары, шулай ук районның милек хокуклары тәшкит итә.

75 Статъя. Районның муниципаль милке

1. Муниципаль берәмлекләр милкендә булырга мөмкин:

1) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль Законда жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

2) жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

3) район Советының норматив хокукый актлары нигезендә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәненә вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) федераль законнар белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган һәм жирле әһәмияткә ия мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен кирәкле мөлкәт;

5) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясындагы 1 һәм 1.1 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Районда әлеге статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган милеккә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт янадан профильләштерелергә (мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртәргә) яки читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне тартып алу тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

76 Статья. Муниципаль милек белән идарә итү, аннан файдалану һәм эш итү.

1. Әлеге устав белән билгеләнгән Вәкаләтләренә чикләүне исәпкә алып, район жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган район жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль мөлкәткә мөстәкыйль ияләр, алар белән эш итәләр.

2. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, тартып алырга, федераль законнар нигезендә башка килешүләр төзәргә хокуклы.

3. Жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә муниципаль милек реестрын алып бара.

77 Статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре.

1. Район әлеге Уставта билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдырырга, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, хужалык жәмгыятьләрен, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен муниципальара жәмгыятьләрне төзүдә катнашырга хокуклы. Функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә куючының муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләргә карата вәкаләтле жирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенң максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслыйлар, әлеге предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазыйфага билгелиләр һәм вазыйфаларынан азат итәләр, әлеге Устав һәм муниципаль хокукый актларда каралган тәртиптә аларның эшчәнлеге турында хисаплар тыңлыйлар.

3. Районның жирле үзидарә органнары район исемнән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидиар жавап бирәләр һәм аларның Россия Федерациясе Граждан кодексында билгеләнгән тәртиптә үтәлешен тәэмин итәләр.

78 Статья. Муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән район жирле үзидарә органнарының мөнәсәбәтләре

Район жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкача билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә төзелә.

XIV бүлек. РАЙОННЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

79 Статья. Район Бюджеты

1. Районның үз бюджеты бар.

2. Район бюджеты район Советының норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.

3. Район бюджетында районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга жибәрелә торган керемнәр һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук әлеге керемнәр һәм субвенцияләр исәбеннән гамәлгә ашырыла торган район бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.

4. Федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенң башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә районның жирле үзидарә органнары федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм

(яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына район бюджеты үтәләше турында хисаплар тапшыралар.

80 Статъя. Районда бюджет процессы

1. Район бюджеты проектын төзү һәм карау, район бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәләшен контрольдә тоту, район бюджеты үтәләше турындагы хисапны төзү һәм раслау, Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән таләпләрне үтәп, жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.

2. Район бюджеты проекты, район бюджетын раслау турында район Советы карары, аның үтәләше турында еллык хисап, квартал саен район бюджеты үтәләше турында мәгълүматлар, жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең саны турында факттагы чыгымнары күрсәтеләп, аларга хезмәт өчен түләүнең факттагы чыгымнарын күрсәтеп, массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) яисә Спас муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру юлы белән түбәндәге веб-адрес буенча урнаштырылырга тиеш: spasskiy.tatarstan.ru.

3. Муниципаль норматив хокукый актларга жирле салымнар турында муниципаль норматив хокукый актларга, район Советының бюджет-хокук мөнәсәбәтләрен жайга сала торган, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерә торган, чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган муниципаль норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү турында район советына чираттагы финанс елына һәм план чорына жирле бюджет турында карар проекты кертелгән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

4. Район бюджеты проекты өч елга (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проекты районның чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында районның социаль-икътисади үсеш фаразлары нигезендә төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проекты, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлегә Устав нигезендә, район Башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проектын төзү район бюджетына нигезләнә:

- Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль жыелышына Россия Федерациясе бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләр) билгели торган юлламасы нигезләмәләре;

- Татарстан Республикасы Президентының Татарстан Республикасы Дәүләт Советына юлламасы;

- районның бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- районның социаль-икътисади үсеш фаразы;

- озак сроклы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразына үзгәрешләр проекты) ;

- муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларга үзгәрешләр кертү проектлары).

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренәң гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексында аның таләпләрен үтәп, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, район Советы карарлары белән билгеләнгән башка күрсәткечләр керә (район бюджеты турындагы Карардан тыш).

9. Район бюджеты турындагы карарда, әгәр дә алар Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары һәм муниципаль хокукый актлар белән билгеләнмәгән булса, жирлекләр бюджетлары арасында керемнәренә бүлү нормативлары бар.

10. Район бюджеты карары белән раслана:

- район бюджеты керемнәренәң Баш администраторлары Исемлеге;

- бюджет кытлыгын финанслау чыганакаларының Баш администраторлары Исемлеге;

- бюджет ассигнованиеләрен Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджетлар чыгымнары классификациясенәң чыгымнар төрләре бүлекләре, бүлекчәләре, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), шулай ук чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенәң чыгымнар төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), төркемнәре (төркемчәләре һәм төркемчәләре), шулай ук бюджет чыгымнары классификациясенәң бүлекләре һәм бүлекчәләре (яисә) буенча, чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенәң бүлекләре (төркемнәре), төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), билгеләнгән тәртиптә Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, район Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, район Советы;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;

- гавами норматив йөкләмәләренә үтәүгә юнәлдерелгән бюджет ассигнованиеләренәң гомуми күләме;

- Чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан һәм (яисә) башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- план чорының икенче елына, Чираттагы финанс елына һәм план чорының беренче елына бюджет расланган очракта, шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме бюджет чыгымнарының гомуми күләменәң кимендә 2,5 проценты күләмендә (максатчан билгеләнеше булган Россия

Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбенән каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына бюджет чыгымнарының гомуми күләменең кимендә 5 проценты күләмендә (бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбенә каралган;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары;

- муниципаль эчке бурычның, Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына булган иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиге күрсәтелеп;

- район бюджетының Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, район Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән башка күрсәткечләр.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турындагы карар проекты расланган бюджетның план чорының параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче ел параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проекты расланган план чорының бюджет күрсәткечләрен төгәлләштерә һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслай.

12. Бер үк вакытта проекты белән бюджет турында карар проекты белән район Советына тапшырыла:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына районның бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- агымдагы финанс елының узган чорында районның социаль-икътисади үсешенең якынча нәтижәләре һәм агымдагы финанс елында районның социаль-икътисади үсешенең көтелгән нәтижәләре;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына районның социаль-икътисади үсеш фаразы;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына районның берләштерелгән бюджетының төп характеристикалары фаразы (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) ;

- район бюджеты проектына аңлатма язуы;

- методикалар (методикалар проектлары) һәм бюджетара трансфертларны бүлүне исәпләү;

- Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының елдан-ел килә торган елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге;

- Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәре чыганакалары реестрлары.

- агымдагы финанс елына бюджет үтәлешен бәяләү;

- район Советы, районның Контроль-хисап палатасы тәкъдим иткән әлеге органнарның бюджет сметалары проектлары, әлеге бюджет сметаларына карата

районның финанс-бюджет палатасы белән каршылыклар килеп чыккан очракта, тапшырыла;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге устав белән билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.

13. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проекты төзү Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә районның финанс-бюджет палатасы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

14. Район башкарма комитеты агымдагы елның 15 ноябрәннән дә соңга калмыйча, Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проекты район Советы каравына кертә.

15. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проекты карау тәртибе һәм аны район Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән раслау Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карар үз көченә керүне, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткеләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

16. Район бюджеты турында Карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабрәнә кадәр, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яки) район бюджеты турында карарда башкасы каралмаган булса, гамәлдә була.

Район бюджеты турындагы карар масса күләм мәгълүмат чараларында, яисә Спас муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге веб-адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru урнаштыру юлы белән рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.

кул куйганнан соң билгеләнгән тәртиптә ун көннән дә соңга калмыйча.

17. Районның жириле үзидарә органнары район бюджетының баланслылыгын тәмин итәләр һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, муниципаль бурычның дефициты, күләме һәм структурасы, районның бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары үтәлешен тәмин итәләр.

18. Район бюджеты керемнәре Россия Федерациясе Бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.

19. Район бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.

20. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга район бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очрактан тыш, рөхсәт ителми.

21. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

22. Районның капитал кертемнәр программасына кертелгән инвестицион проектлар нигезендә муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләрен гамәлгә ашыруга бюджет ассигнованиеләре һәр инвестиция проекты һәм аңа туры килә торган чыгымнарның Ведомство структурасы составында район бюджеты турындагы карарда чагылдырыла.

23. Районның капитал кертемнәр программасына кертелгән инвестицион проектлар нигезендә муниципаль милектәге капитал төзелеш объектларына бюджет инвестицияләрен гамәлгә ашыруга бюджет ассигнованиеләре һәр инвестиция проекты һәм тиешле чыгымнарның төре буенча районның жыелма бюджет язмасы составында чагылдырыла.

81 Статья. Муниципальара характердагы жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүгә чыгымнар.

1. Район составына керүче жирлекләр муниципальара характердагы жирле мәсьәләләрне хәл итүгә район бюджеты чыгымнарын тормышка ашыруга субсидияләр күчерәләр:

- гомуми файдаланудагы автомобиль юлларыннан, күперләрдән һәм республика әһәмиятендәге башка транспорт инженерлык корылмаларыннан тыш, район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш торак пунктлар, күперләр һәм башка транспорт инженерлык корылмаларыннан тыш, торак пунктлар арасында гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын, федераль һәм республика әһәмиятендәге башка транспорт инженерлык корылмаларыннан тыш, карап тоту һәм төзү;

- район чикләрендә халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү һәм халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру өчен шартлар тудыру;

- район территориясендә (Россия Федерациясе Хөкүмәте раслаган исемлеккә кертелгән жирлекләр территорияләреннән тыш, халкы аерым территорияләрнең халкын медик-санитар тәэмин итү функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органына караган медицина учреждениеләрендә медицина ярдәме белән тәэмин ителә торган территорияләр исемлегенә кертелгән) беренчел медик-санитар ярдәм күрсәтүне оештыру (амбулатор-поликлиника, стационар-поликлиника һәм хастаханә учреждениеләрендә, ашыгыч медицина ярдәме күрсәтүдән тыш), йөклелек чорында, бала табу вакытында һәм аннан соң хатын-кызларга медицина ярдәме күрсәтү;

- көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкәртүне оештыру.

2. Күрсәтелгән бюджетара субсидияләр күләме район Советы карары һәм жирлекләрнең вәкиллеке органнары карарлары белән районның тиешле барлык жирлекләре өчен бер кешегә йә муниципаль хезмәт күрсәтүләрдән файдаланучыга исәпләгәндә бердәм норматив буенча раслана.

3. Жирле үзидарә органы тарафыннан район бюджеты турында район Советы карары үтәлмәгән очракта бюджетара субсидияләр суммасы федераль салымнардан һәм жыемнардан, махсус салым режимнарында каралган

салымнардан, региональ һәм жирле салымнардан, Россия Федерациясе Финанс министрлыгы тарафыннан билгеләнгән гомуми таләпләрне үтәп, районның бюджет һәм финанс департаменты билгеләгән тәртиптә алынып алына.

82 Статъя. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу район жирле бюджеты хисабына башкарыла.

83 Статъя. Район гражданның үзара салым акчасы

1. Үзара салым акчалары дигәндә, гражданның жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен башкарыла торган төрле түләүләре аңлашыла. Гражданның үзара салымы тәртибендә түләүләр күләме, район халкының гомуми саныннан 30 проценттан артмаган һәм түләү күләме киметелергә мөмкин булган аерым категорияләреннән тыш, барлык район халкы өчен дә абсолют күләмдә тигез билгеләнә.

2. Әлеге статъяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданның төрле түләүләрен кертү һәм алардан файдалану мәсьәләләре жирле референдумда хәл ителә.

84 Статъя. Район жирле бюджетының үтәлеше

1. Районның жирле бюджеты үтәлеше Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә башкарыла.

2. Район бюджеты кассаның бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуы нигезендә үтәлә.

3. Район бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, район бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

4. Район бюджетының үтәлеше районның жыелма бюджет язмасы һәм касса планы нигезендә оештырыла.

85 Статъя. Бюджет хисаплылыгы. Район бюджеты үтәлеше турында еллык хисап.

1. Районның бюджет хисаплылыгы еллык хисап булып тора.

2. Районның бюджет хисаплылыгы районның финанс-бюджет палатасы тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә төзелә һәм район башкарма комитетына тапшырыла.

3. Район бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап район Советы карары белән расланьрга тиеш.

4. Район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисап аны район Советына тапшырганчы тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчалары баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы яктан тикшерүне һәм район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап буенча бәяләмә эзерләүне үз эченә ала.

Район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү, федераль законнарда билгеләнгән үзенчәлекләрне исәпкә алып һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп, район Советының элге Устав һәм муниципаль норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә, район Контроль-хисап палатасы тарафыннан гамәлгә ашырыла. Район составына кергән жирлекнең вәкиллекле органы мөрәжәгәте буенча, жирлек бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү районның Контроль-хисап палатасы тарафыннан башкарылырга мөмкин.

5. Район башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча аның буенча бәяләмә эзерләү өчен район бюджеты үтөлеше турында хисап тапшыра. Район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисап буенча бәяләмә эзерләү, бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә, 1 айдан да артмаган вакыт эчендә башкарыла.

6. Ел саен, агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча, район Башкарма комитеты хисап финанс елына район бюджеты үтөлеше турында еллык отчет тапшыра, анда район Советының финанс хисап елында район бюджеты үтөлеше турында карары проекты, район бюджеты үтөлеше турында башка бюджет хисаплылыгы, районның берләштерелгән бюджеты үтөлеше турында бюджет хисаплылыгы һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документлар кушыла.

7. Район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны карау нәтижәләре буенча район Советы район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.

Район Советы тарафыннан район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул дәрәс булмаган яки тулы чагылдырылмаган мәгълүматларны бетерү һәм 1 айдан артмаган вакыт эчендә кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.

8. Район бюджеты үтөлеше турындагы карар нигезендә хисап финанс елына район бюджеты үтөлеше турындагы отчет раслана, анда гомуми сумма керемнәр, чыгымнар һәм бюджет дефициты күрсәтелә. Хисап финанс елында район бюджеты үтөлеше турында район Советы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

- бюджет керемнәренә классификациясе кодлары буенча район бюджеты керемнәре;

- район бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча район бюджеты чыгымнары;

- бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча район бюджеты чыгымнары;

- бюджет кытлыгын финанслау чыганакларының классификациясе кодлары буенча район бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары.

Район бюджеты үтөлеше турындагы карарда шулай ук район бюджеты үтөлеше турында Карар кабул итү өчен Россия Федерациясе Бюджет кодексы, аның нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, район Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән башка күрсәткечләр раслана.

86 Статья. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле бюджет мөнәсәбәтләрен жайга сала торган Россия Федерациясенен бюджет законнарын һәм башка норматив хокукый актларны үтәүне тәмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, башлангыч һәм аннан соңгыларга бүленә.

2. Тышкы муниципаль финанс контроле бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Спас муниципаль районы Контроль-хисап палатасының контроль эшчәнлегенә булып тора.

3. Спас муниципаль районының Финанс-бюджет палатасы эшчәнлегенә бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле булып тора.

4. Алдан контроль район бюджетын үтәү барышында бюджет бозуларын кисәтү һәм булдырмау максатыннан башкарыла.

5. Алга таба контроль район бюджеты үтөлеше нәтижәләре буенча, аның үтөлешенен законлылыгын, исәп һәм хисаплылыкның дөреслеген билгеләү максатларында тормышка ашырыла.

XV бүлек. РАЙОН УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

87 Статья. Район Уставы проектын эзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе.

1. Район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында район Советы карары проектын район Советына район башлыгы, район Советы депутатлары, район Башкарма комитеты жетәкчесе, Спас муниципаль районы прокуроры, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелә ала.

2. Район Уставының проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проектын эзерләү өчен район Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында район Советы карары проектын, аларны карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, район Советы тарафыннан рәсми рәвештә массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш яки Спас муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация

челтәрендә түбәндәге адрес буенча spasskiy.tatarstan.ru урнаштыру юлы белән: бер үк вакытта әлеге Устав проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен район Советы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә бастырып чыгару (халыкка игълан итү) белән, карар проекты, шулай ук гражданның катнашу тәртибе, аның турында фикер алышуда. Район Уставына үзгәрешләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук район Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен, район Уставын әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында, төгәл кабатлау рәвешендәге үзгәрешләр кертелгән очракта, гражданның аның фикер алышуында катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) таләп ителми.

4. Район Уставы проекты буенча, район Советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары нигезендә аларны карау алдыннан район Советы утырышында әлеге Устав нигезендә халык алдында тыңлаулар үткәрелә, моннан тыш, жирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл кабат күчерү рәвешендәге үзгәрешләр кертелә.

5. Район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертелә муниципаль хокукый акт, ул рәсмиләштерелә ала:

1) район башлыгы белән кул куйган район Советы карары;

2) аерым норматив хокукый акт, кабул ителгән район Советы һәм кул куелган район башлыгы. Бу очракта әлеге хокукый актта район Советы карарының аны кабул итү турындагы реквизитлары куела. Мондый карар район Советының күчеш нигезләмәләрен һәм (яки) нормаларын үз көченә керү турында үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертелә торган район Уставына кертү рөхсәт ителми.

6. Район Уставын федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән тәңгәлләштерү әлеге закон актларында билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Әгәр федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән күрсәтелгән срок билгеләнмәгән булса, район Уставын Федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү срогы тиешле федераль закон, Татарстан Республикасы Законы үз көченә керү датасын, район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм фикер алышу зарурилыгын, аның буенча гражданның тәкъдимнәрен исәпкә алу, район Советы утырышларының ешлыгын исәпкә алып билгеләнә, мондый муниципаль хокукый акты дәүләт теркәвенә алу һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) срокларын һәм, кагыйдә буларак, алты айдан да артмаска тиеш.

7. Район Уставын яңа редакциядә бәян итү район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт белән рөхсәт ителми. Бу очракта районның яңа Уставы кабул ителә, ә элек гамәлдәге районның Уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актлар районның яңа Уставы үз көченә кәргән көннән үз көчен югалткан дип таныла.

88 Статья. Район Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе.

1. Жирлек Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проектын карау жирлек Советы тарафыннан жирлек Советы Регламенты нигезендә ике укылыштан соң башкарыла.

2. Район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проектын кабул иткәннән соң, әлеге проект район башлығы тарафыннан төзәтмәләр кертү өчен хокук чыгару инициативасы хокукына ия субъектларга жибәрелә.

3. Район уставына район Советы карары белән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү билгеләнгән район Советы депутатлары саныннан өчтән ике өлеш тавышы белән кабул ителә.

Район Башлығы тавышы устав кабул иткәндә, район Советы карары үзгәрешләр һәм өстәмәләр керткәндә депутат буларак тавышы исәпкә алына.

89 Статья. Район Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар.

1. Район Уставы, район Советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карары кабул ителгәннән соң, район башлығы тарафыннан, законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алу өчен, Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органының территориаль органына жибәрелә.

2. Район Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында район Советы карарлары массакуләм мәгълүмат чараларында (газетаның исемен күрсәтергә) яки Спас муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча урнаштыру юлы белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш: spasskiy.tatarstan.ru, аларны дәүләт теркәвенә алганнан соң һәм рәсми бастырып чыгарылганнан (халыкка игълан ителгәннән) соң үз көченә керә.

3. Район Уставына кертелгән һәм жирле үзидарә органнарының структурасын үзгәртү, жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләрне чикләү (район Уставын федераль законнарда туры китерү очракларыннан, шулай ук вәкаләтләрән, вәкаләтләрән үзгәртү, район башлығын һәм жирле үзидарәнең башка сайланулы вазыйфаи затларын сайлау тәртибен үзгәртү очракларыннан тыш), әлеге үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актка кул куйган район башлығының вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң үз көченә керә.